

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Rahvusvaheliste suhete instituut

Euroopa uuringute õppetool

Kaire Laidna

EGIPTUSE ARAABIA VABARIIK 1981-2016

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dr. Aksel Kirch

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, on viidatud.

Kaire Laidna.....

Üliõpilase kood: 123390

Üliõpilase e-posti aadress: kaire.laidna@gmail.com

Juhendaja Dr. Aksel Kirch-i arvamus:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

SISUKORD

ABSTRAKT	5
SISSEJUHATUS	6
1. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI AJALUGU AASTATEL 1981-2016	8
1.1. Aastad 1981-2011: Muḥammad Ḥusnī Sayyid Mubārak	8
1.2. Aastad 2011-2013: Muḥammad Muḥammad Mursī ‘Īsā al-'Aiyāṭ	10
1.3. Aastad 2013-2016: ‘Abd al-Fattāḥ Khalīl as-Sīsī	11
2. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI SISEPOLIITIKA AASTATEL 1981-2016	14
2.1. Õiguspoliitika	14
2.2. Julgeolekupoliitika	16
2.3. Inimõigused	18
3. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI VÄLISPOLIITIKA AASTATEL 1981-2016	21
3.1. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Ameerika Ühendriikidega	22
3.2. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Iisraeliga	24
3.3. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Pärsia lahe riikidega	25
3.4. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted muu maailmaga	26
4. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI SISE- JA VÄLISPOLIITIKA VASTASTIKUNE MÕJU JA TULEVIKU PERSPEKTIIVID	29
4.1. Rahvusvaheliste suhete teooriad	30
4.1.1. Realism	31
4.1.2. Neorealism	32
4.1.3. Liberalism	33
4.1.4. Neoliberalism	34
4.2. Egiptuse Araabia Vabariigi sise- ja välispoliitika vastastikune mõju	35
4.2.1. Egiptuse Araabia Vabariik ja realism	35
4.2.2. Egiptuse Araabia Vabariik ja neorealism	37

4.2.3. Egiptuse Araabia Vabariik ja liberalism	38
4.2.4. Egiptuse Araabia Vabariik ja neoliberalism	39
4.2.5. Analüüsi kokkuvõte	41
4.3. Tuleviku perspektiivid	42
KOKKUVÕTE	45
VIIDATUD ALLIKAD	48
SUMMARY	54

ABSTRAKT

Bakalaureusetöö teemal „Egiptuse Araabia Vabariik 1981-2016“ keskendub Egiptuse sise- ja välispoliitilisele arengule antud ajavahemikul. Analüüs kontsentreerub Egiptuse sise- ja välispoliitika vastastikkusele mõjule ning üldisele poliitilisele arengule riigi väidetava demokratsiseerimise vältel.

Töoga vastatakse järgmistele küsimustele: kas ja kuidas on Egiptuse ja teiste riikide vahelised suhted aidanud kaasa riigi demokratsiseerimisele; kas Egiptus suudab tänu Abdel Fattah el-Sisi poliitikale tagada stabiilse ning ühtse ühiskonna; ning missugused on Egiptuse tulevikuperspektiivid jätkates praegusel poliitilisel kursil.

Valitud teema köitis autorit oma vasturääkivusega. Sest vaatamata sellele, et Egiptuse riikilikus ideaaliks on läbi aegade olnud olla täielikult iseseisev, tugev ja jõukas riik; astuda vastu Iisraelile; ning kanda juhtivat positsiooni araabia maailmas, on suurem osa Egiptuse sise- ja välispoliitilisest tegevusest olnud suunatud hoopis võimu tsentraliseerimisele, demokratsiseerimise takistamisele ning rahva ja riigi vahelise lõhe suurendamisele.

Märksõnad: demokraatia, Egiptuse Araabia Vabariik, inimõigused, liberalism, neoliberalism, neorealism, rahvusvahelised suhted, realism, sisepoliitika, välispoliitika.

SISSEJUHATUS

Alates 1981. aastast on Egiptuse Araabia Vabariigi poliitiline olukord olnud väga problemaatiline. Peale Hosni Mubarak-i võimule tulekut, on Egiptuse demokraatiast unistav ühiskond, olnud konstantselt silmitsi väga repressiivse ja vaenuliku keskkonnaga. Selle asemel, et aidata kaasa riigi demokratiseerimisele ja rahvusvaheliste suhete edendamisele, on riigi võimuorganid olnud keskendunud võimu tsentraliseerimisele. Seesugune käitumine on põhjustanud mitmeid Egiptuse rahva poolseid vägivaldseid meeleavaldusi. Rahvas nõuab demokraatiat, oma põhiõiguste austamist ja riigi maine taastamist muu maailma silmis, kuid riik ignoreerib oma rahva soove ja jätkab läbimõtlematute otsuste tegemist nii sise- kui ka välispoliitilisel tasandil.

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida Egiptuse sise- ja välispoliitika vastastikkust efekti ning mõju üldisele poliitilisele arengule riigi demokratiseerimise käigus. Läbi põhjaliku analüüsi üritatakse saada vastus sellistele küsimustele nagu kas ja kuidas on Egiptuse ja teiste riikide vahelised suhted aidanud kaasa riigi väidetavale demokratiseerimisele; kas Egiptus suudab tänu Abdel Fattah el-Sisi poliitikale tagada stabiilse ning ühtse ühiskonna; ning missugused on Egiptuse tulevikuperspektiivid jätkates praegusel poliitilisel kursil.

Töö on üles ehitatud nelja suurema peatükina. Esimene osa – „Egiptuse Araabia Vabariigi ajalugu aastatel 1981-2016“ – kirjeldab Egiptuse ajalugu alates Mubarak-i võimule-tulekust kuni el-Sisi ametisse astumiseni. See peatükk kujutab antud ajavahemikul riigis toimunud sündmusi, mis on omanud olulist rolli Egiptuse ühiskonna vormimisel.

Teine osa – „Egiptuse Araabia Vabariigi sisepoliitika aastatel 1981-2016“ – räägib eraldi nii õiguspoliitilistest, julgeolekupoliitilistest kui ka inimõigustega seotud arengutest vastaval perioodil. Õiguspoliitika alapeatükk iseloomustab Egiptuse põhiseaduse arengut alates 1971. aasta põhiseaduse vastuvõtmisest kuni 2014. aasta põhiseaduse ratifitseerimiseni. Julgeolekupoliitika osa kirjeldab sõjaväe osatähtsust riigi poliitilises protsessis alates

1950ndatest aastatest kuni 2016. aastani. Inimõiguste alapeatükk kujutab selliste elementaarsete inimõiguste nagu sõna- ja usuvabaduse; õiguse elule ja isikupuutumatusel; õiguste olla kaitstud piinamise ja muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise eest; ning naiste ja laste õiguste olukorda ja arengut Egiptuses Mubarak-i võimule tulekust 1981. aastal kuni tänapäevani.

Kolmas osa – „Egiptuse Araabia Vabariigi välispoliitika aastatel 1981-2016“ – kirjeldab Egiptuse välispoliitikat ja suhteid teiste riikidega antud perioodil. See peatükk keskendub peamiselt Egiptuse suhetele Ameerika Ühendriikide, Iisraeli ning teiste Pärsia lahe riikidega (Kuveit, Bahrein, Iraak, Omaan, Katar, Saudi Araabia Kuningriik ja Araabia Ühendemiraadid). Lisaks kirjeldatakse selles punktis põgusalt Egiptuse suhteid ka selliste riikidega nagu Sudaan, Venemaa ja Euroopa Liidu liikmesriigid.

Neljas osa – “Egiptuse Araabia Vabariigi sise- ja välispoliitika vastastikune mõju ja tuleviku perspektiivid” – keskendub Egiptuse sise- ja välispoliitilise tegevuse vastastikusele efektile ning mõjule riigi demokratiseerimisele ajavahemikus 1981-2016. Selle peatüki teises pooles võetakse kokku kogu eelnev analüüs, vastatakse püstitatud probleemidele ning üritatakse anda võimalikult objektiivne ja põhjendatud arvamus sellest, missugused on Egiptuse tulevikuperspektiivid jätkates praegusel poliitilisel kursil.

1. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI AJALUGU AASTATEL 1981-2016

Esimest korda, enam kui kaks tuhat aastat peale vaaraode valitsemisperioodi, oli Egiptus, alates 1953. aastast taas egiptlaste valitseda. Kuulutati välja Egiptuse Araabia Vabariik. Uus riigikord võeti rahva poolt ruttu omaks. Üle pika aja suutis enamus sünnipäraseid egiptlasi samastuda nii valitseva religiooni, keele kui ka etnilise kuuluvuse poolest. Arvati, et valitsejate valitsetavatest võõrandumise periood on igaveseks lõppenud. (Marsot 2007, 127)

Siis ei osanud keegi ettegi kujutada, mis tulevikul, peale juba üle elatud, egiptlaste jaoks veel varuks on...

1.1. Aastad 1981-2011: Muḥammad Ḥusnī Sayyid Mubārak

14. oktoobril 1981. aastal, peale Muḥammad Najīb-i (Muhammad Naguib-i), sotsialistliku Jamāl ‘Abd an-Nāṣir-i (Gamal Abdel Nasser-i) ja Nobeli rahupreemia saanud Muḥammad Anwar as-Sādāt-i (Anwar Sadat-i) valitsust, nimetati Egiptuse Araabia Vabariigi neljandaks presidendiks, endine õhuvägede ohvitser ja Egiptuse asepresident, Muḥammad Ḥusnī Sayyid Mubārak (Hosni Mubarak) ([Profile: Hosni Mubarak. BBC](#)). Tema režiim seisis silmitsi äärmiselt raske olukorraga: rahvas oli kaotanud igasuguse usalduse oma riigi vastu ning pöördus abi saamiseks äärmuslikult islamistlike terrorirühmituste poole (Marsot 2007, 170).

1981. aastast kuni 1990ndate aastate keskpaigani jätkas islami terrorism hoogsalt oma kannu kinnitamist Egiptuses. Lisaks riigi ja rahva vahelisele pidevale üksteisest kaugenemisele, soodustasid seda ka süvenev majanduslik kriis ja töötusmäära jätkuv kasv.

1992. aasta oktoobris 500 inimelu nõudnud ränk maavärin Kairos, on üheks näiteks sellest, kuidas valitsuse abiorganisatsioonide ebaefektiivne tegutsemine, tõstis rahvast abistavate islami terroristirühmituste populaarsust ühiskonnas. (Ciment 2015, 211)

Enim toetust sai 1971. aastal esile kerkinud Al-Jamā‘ah Al-Islāmīyah ehk Islami Liit. 1980ndate aastate vältel keskendus Islami Liit ainult väikese ulatusega terroristirühmitustele. Kogu tähelepanu oli suunatud sotsiaalhoolekandetööle laiendamaks oma toetajate hulka ülikoolidest ja agulitest oskustöölise ja ametiühinguteni. 1987. aastaks oli Islami Liidul peale 50 000 aktiivse liikme ka 200 000 toetajat. (Ciment 2015, 212)

1992. aastal võttis Islami Liit enda eesmärgiks pääseda lääne meedia tähelepanu keskmesse. Selleks võeti ette turismitööstus. 1996. aastaks oli suudetud mõrvata 44 välismaalast. Korraldatud terroriaktid ei olnud küll laiaulatuslikud, kuid väga sagedased ning nende tulemusel olid Islami Liidu liikmed saavutanud oma eesmärgi – turismitööstus oli halvatud ning lääne meedia tähelepanu pälvitud. (Ciment 2015, 213)

17. novembril 1997. aastal, hetkel, kui arvati, et terroristirühmitused on lõppenud, tabas Egiptust järgmine hoop. Noored kättemaksuhimulised fanaatikud avasid Luxoris kuninganna Hetshepsuti templi juures tule sealsete küllastajate vastu. 62 inimest tapeti. Tegemist oli kõige verisema terroristirühmitusega Egiptuse ajaloos. Egiptuse turismitööstus sai uue tabamuse. Kuid mis veelgi hullem, rahvas pidi taaskord oma valitsuses pettuma, sest jällegi osutus valitsuse poolne ennetustöö ebapiisavaks. ([Bloodbath at Luxor. The Economist](#))

Rahulolematuse võimul oleva valitsuse suhtes süvenes üha enam.

2010. aasta detsembris algasid Tuneesias enneolematud massidemonstratsioonid ning levisid sealt kõigisse Araabia Liiga riikidesse ja kaugemalegi. Meeleavalduste tuumaks olid ebavõrdsus, korruptsioon ja pahameel kaua püsinud diktatuuride tekitatud õiglusetuse pärast. (Stern 2016, 70)

Teisipäeval, 25. jaanuaril 2011. aastal, jõudsid need meeleavaldused ka Egiptusesse ([Egypt Revolution 2011... The Huffington Post](#)). Manifestatsioonid leidsid aset nii Kairos, Aleksandrias, al-Mansuras, Tantas, Assuanis, Assiutis kui ka Suessis. Põhiline, mida nõuti, oli Mubarak-i tagasiastumine. ([Timeline: Egypt's Revolution. Al Jazeera](#))

11. veebruaril 2011. aastal kell 16:00, peale umbes 300 inimese surma, mitmete tuhandete haavatute ja kohutavate hävitustööde, tuli Mubarak oma rahvale lõpuks vastu ning

tegi, mida tema käest paluti – tema enam kui kolm kümnendit kestnud valitsusaeg sai läbi. ([Timeline: Egypt's Revolution. Al Jazeera](#))

1.2. Aastad 2011-2013: Muḥammad Muḥammad Mursī ‘Īsā al-'Aiyāṭ

Peale Mubarak-i presidentuurist tagasi astumist, saatis sõjavägi parlamendi laiali ning katkestas põhiseaduse kehtivuse. Uueks *de facto* riigipeaks sai Relvajõudude Ülemnõukogu esimees Muḥammad Ḥusayn Ṭanṭāwī Sulaymān (Mohamed Hussein Tantawi). ([Egypt Uprising of... Encyclopedia Britannica](#))

19. märtsil 2011. aastal toimus Egiptuse Araabia Vabariigis Relvajõudude Ülemnõukogu poolt koostatud põhiseaduse referendum. Parandatud põhiseadus nägi ette valimiste avatumaks muutmist, presidendi valitsemisperioodi piiritlemist ja hädaolukorra seaduse kasutamise piiramist. Vaatamata sellele, et peamine noorte protestiliikumine oli põhiseaduse muutmise vastu, nõudes hoopis uut põhiseadust, võeti muudetud põhiseadus vastu 77%-lise häälteenamusega. (Ibid.)

28. novembril 2011. aastal pidas Egiptus oma esimesed parlamendivalimised peale võimu vahetust (Ibid.).

24. juunil 2012. aastal valiti Egiptuse esimeste vabade valimiste teel Egiptuse uueks presidendiks Moslemi Vennaskonna liige Muḥammad Muḥammad Mursī ‘Īsā al-'Aiyāṭ (Mohamed Morsi) (Ibid.).

2. augustil 2012. aastal nimetas Egiptuse uus peaminister Hishām Muḥammad Qandīl (Hesham Qandil) ametisse uue valitsuse, kus domineerisid eelmise valitsuse tehokraadid ja islamistid. Kõrvale jäeti kõik ilmalikud ja liberaalsed jõud. ([Egypt Profile – Timeline. BBC](#))

Järgmiste rahvas rahulolematust tekitavate sammudena vabastas Morsi ametist kaitseminister Tantawi ja staabiülem Sāmī Ḥāfīz ‘Anān-i (Sami Hafez Anan-i), võttis sõjaväelt õiguse kaasa rääkida seadusloomes ja uue põhiseaduse koostamises ning kohtunikelt õiguse vaidlustada oma otsuseid. Viimane aktsioon põhjustas rahva hulgas ulatusliku pahameeletormi, mis väljendus taaskord üle-Egiptuselistes vägivallapursetes. (Ibid.)

2012. aasta detsembris toimus, vaatamata rahva rahulolematusele, islamistide poolt domineeritud Põhiseaduslik Assamblee. Võeti vastu põhiseaduseelnõu, mis suurendas islami rolli ning piiras sõna- ja kogunemisvabadust. See samm ajendas protesteerima eelkõige ilmalikke opositsiooniliidreid, kristlasi ja naiste rühmasid. ([Egypt Profile – Timeline. BBC](#))

2013. aasta alguseks olid poliitilised tülid viinud Egiptuse, vägede ülemjuhataja ‘Abd al-Fattāḥ Sa‘īd Ḥusayn Khalīl as-Sīsī (Abdel Fattah el-Sisi) sõnul, kokkuvarisemise äärel. Kuid vaatamata riigi kriitilisele olukorrale jätkas võimul olev riigipea läbimõttematute sammude tegemist. (Ibid.)

2013. aasta juunis nimetas Morsi 13 islamistlikku liitlast Egiptuse kubernerikondade juhtideks. Üheks nimetatud juhtidest oli endine islami relvastatud grupi liige, keda seostati 1997. aasta Luxori veresaunaga. (Ibid.) See oli egiptlaste jaoks ka viimne piisk...

3. juulil 2013. aastal kukutas sõjavägi Morsi *coup d'état* olukorras ning nimetas ametisse Ajutise Valitsuse. Järgmised kuud olid täis meeleavaldusi, mis nõudsid mitmeid sadu inimelusid. (Ibid.)

2013. aasta detsembris kuulutas valitsus Moslemi Vennaskonna terroristlikuks rühmituseks. Morsi valitsusaeg oli lõppenud. (Ibid.)

1.3. Aastad 2013-2016: ‘Abd al-Fattāḥ Khalīl as-Sīsī

18. jaanuaril 2014. aastal võeti Egiptuse Araabia Vabariigis vastu uus põhiseadus, mis keelustas religioonipõhised parteid (Ibid.). Uue põhiseaduse poolt hääletas 98% hääletusel osalenutest. Egiptuse uus põhiseadus tugevdas riigi kolme peamist institutsiooni: sõjaväge, politseid ja kohtusüsteemi. Lisaks anti läbi selle rohkem õigusi naistele ja puuetega inimestele ning eemaldati teatud islamistlikud klauslid, mis lisati Morsi võimuperioodil. Islami šariaadi põhimõtted säilitati peamiste õigusallikatena. Rahvahääletus ja uue põhiseaduse vastuvõtmine esindasid vaieldamatult terrorismi hülgamist ja demokraatia võidukäiku, samuti ka majanduslikku arengut ja tasakaalu. ([Egypt's New Constitution... The Guardian](#))

8. juunil 2014. aastal nimetati ametisse Egiptuse uus president, endine Egiptuse väejuht, el-Sisi. Tema poolt hääletas enam kui 90% hääletanutest. Hääletusest võttis osa

rekordiline 46% Egiptuse elanikkonnast. ([Egypt's New Constitution... The Guardian](#)) Egiptlased nägid teda kui tugevat juhti, keda vajati ületamiseks ebastabiilsused, mis ahistasid Egiptust alates Mubarak-i võimu lõpetanud massimeeleavaldustest. El-Sisi alustas oma valimiskampaaniat loosungi „Elagu egiptlased!“ all, visandades ambitsioonika plaani arendamiseks põllumajandust, majutust, haridust ja vaesunud alasid ning suurendamiseks tööhõivet läbi enda ja teiste tema sarnaste egiptlaste raske töö. ([Egypt: Abdul Fattah... BBC](#))

2014. aasta novembris töötas oma truudust ad-Dawlah al-Islāmiyah fī 'l-‘Irāq wa-sh-Shām-le ehk Islamiriigile Egiptuse kõige aktiivsem relvarühmitus Anṣār Bayt al-Maqdis ehk Jeruusalemma Partisanid ([Egypt's Ansar Bayt... Al Arabiya](#)).

2015. aasta veebruaris pommitasid Egiptuse sõjalennukid Liibüas paiknevaid Islamiriigi esindajaid, makstes kätte 21 egiptlase mõrva eest. See oli esimene kord, kus Egiptus on tunnistanud mingisugustki sõjalist sekkumist enda kaootilise ja vägivaldse läänenaabri tegemistesse. Need rünnakud olid kättemaksuks vere valamise eest, mõrvarite karistamiseks ja näitamaks kõigile, et egiptlased ei ole kaitsetud. Rünnakute käigus tapeti 64 Islamiriigi võitlejat, sealhulgas kolm nende juhtidest. ([Egyptian air strikes... The Guardian](#))

2015. aasta aprillis mõisteti ametist tagandatud Morsi ja tema 12 kaitsjat ning pooldajat 20 aastaks vangi. Neid süüdistati Morsi valitsusajal protesteerinute vahistamise ja piinamise tellimise eest. Lisaks sellele, süüdistati endist Egiptuse presidenti ka luureandmete edastamises Katari. ([Egypt's Morsi sentenced... Al Jazeera](#))

2015. aasta mai seisuga oli peale Morsi ametist kukutamist aset leidnud meeleavaldustes surma saanud vähemalt 2600 inimest. Neist umbes pooled olid endise presidendi toetajad. Lisaks protesteerijatele oli ohvrite hulgas ka 700 politseinikku ja 550 tsiviilisikut. ([2,600 reportedly killed... The Guardian](#))

Nagu pidevatest meeleavaldustest ja riigisisestest probleemidest veel vähe oleks olnud, pidi Egiptus alates 2015. aasta juulist reaalselt hirmu hakkama tundma ka islamistlike terrorirühmituste tõttu. Ootamatult olid hetkel maailma kõige kardetuma terroriorganisatsiooni – Islamiriigi – rünnakud muutunud Egiptuse territooriumil egiptlaste suurimaks mureks. Juulis algas meeletu rünnakute laine tsiviilisikute vastu Põhja-Siinail, oktoobris tulistati alla 224 elu nõudnud Vene lennuk ning 2016. aasta alguses võeti taaskord sihikule peamised turismipiirkonnad. ([Egypt Profile – Timeline. BBC](#))

Ajavahemikus 17. oktoober - 2. detsember 2015 toimusid Egiptuses parlamendi-valimised. Valimistest võttis osa vaid 10% elanikkonnast. Opositsiooni puudumise tõttu leidis rahvas, et valimised on vaid lihtlabane näitemäng demonstreerimaks maailmale asjaolu just kui Egiptus oleks demokraatlik vabariik, kus toimuvad vabad valimised. Eelnevalt kultuslikku staatust omanud el-Sisi populaarsus rahva seas hakkas vähenema. ([Low turnout as... The Guardian](#))

9. aprillil 2016. aastal, 2 päeva peale Saudi Araabia Kuningriigi valitseja Salmān ibn ‘Abd al-‘Azīz Āl Sa’ūd-i (Ibn Saud-i) Kairosse jõudmist, teatas Egiptuse valitsus, et loovutab Saudi Araabia Kuningriigile Tirani ja Sanafiri – kahe Punase mere saare – suveräänsuse. See teadaanne kutsus egiptlaste hulgas esile ootamatu pahameeletormi, sest vaatamata sellele, et egiptlased on aastakümneid pidanud neid kaht saart oma territooriumi osaks, on vähesed neist seal käinud. Egiptlaste hulgas domineeris arvamus, et president el-Sisi on hakkama saanud Egiptust alandava kontsessiooniga. ([Egypt Gives Saudi... The New York Times](#))

2. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI SISEPOLIITIKA AASTATEL 1981-2016

Viimase 30 aasta sündmused muutsid Egiptuse Araabia Vabariigi ühiskonda ja sisepoliitilist elu kardinaalselt. Selle aja jooksul jõudis rahvas riigis ja valitsejates mitu korda täielikult pettuda, korraldada riigipöörde ning leida taaskord lootuse parema tuleviku suhtes.

Kui üks aeg arvati, et valitsus ei esinda ei rahva huve ega vajadusi ning kardeti lausa riigi kui sellise hävingut, siis alates el-Sisi võimule tulekust, on ühiskond taas kokku liidetud. Egiptus on egiptlaste jaoks jälle kodu.

2.1. Õiguspoliitika

11. septembri 1971. aasta rahvahääletusel vastu võetud Egiptuse Araabia Vabariigi põhiseadus püsis jõus kuni selle kehtetuks kuulutamiseni 2011. aastal. Selles sätestati neli eesmärki: maailmarahu, Araabia ühtsus, riiklik areng ning inimkonna ja egiptlaste vabadus. 1971. aasta põhiseadus kehtestas riigikeeleks araabia keele ja riigiusuks islami. Šariaadi põhimõtteid märgiti kui seadusandluse peamist allikat. Lisaks kehtestas antud põhiseadus mitmeparteilise poolpresidentiaalse valitsuse, kus ühel pool oli tugev täidesaatev võim ning teisel pool seadusandlik ja kohtuvõim. Vaatamata põhiseadusele löid märkimisväärsed piirangud poliitilisele tegevusele Egiptusest siiski ühe partei riigi – põhiseadus allutas poliitilised parteid seadusele ja valitsus sai kontrollida, kes saavad parteisse kuuluda ning missugustel valimistel võib partei osaleda. Järgnevatel aastatel tehtud põhiseaduse muudatused andsid täidesaatevale võimule võimu juurde ning kaotasid kahe ametiaja piirangu. ([Constitutional history of... ConstitutionNet](#))

1980. aasta kõige olulisem muudatus 1971. aastal vastu võetud põhiseaduses, oli šariaadi muutmine kõikide seaduste aluseks. Eelnevad põhiseadused olid oma loomult ilmalikud ning ei nõudnud seaduste vastavust islami õiguse põhimõtetele. ([Constitutional history of... ConstitutionNet](#))

2005. aasta peamiseks muudatuseks oli presidendi valimiste korra muutmine – mitme kandidaadiga presidendi valimised. Kõrgem halduskohus kritiseeris jõudsalt antud paragrahvi muudatust, sest see läks vastuollu põhiseaduse paragrahvide 68 ja 172-ga. Põhiseaduslikul seadusandjal soovitati tungivalt see säte üle vaadata ning viia vastavusse kehtestatud põhimõtetega. (Arjomand, Brown 2013, 205)

2007. aastal keelati erakondade moodustamine rassi, religiooni või etnilise päritolu alusel. (Ibid.)

Olgugi, et hääletamas käis väga väike protsent egiptlastest, võeti kõik muudatused vastu. Ainus, mida põhiseaduse pidev uuendamine saavutas, oli rahvapolse vastumeelsuse süvendamine.

11. veebruaril 2011. aastal, peale Mubarak-i tagasi astumist, võttis riigi üle Relvajõudude Ülemnõukogu. Saadeti laiali riigiasutused, peatati põhiseaduse kehtimine ning loodi kaheksast mehest koosnev Põhiseaduslik Komisjon. Nende ülesandeks oli kümne päeva jooksul valmistada tehniline aruanne ülevaadates teatud kehtinud põhiseaduse paragrahvid. (Arjomand, Brown 2013, 205)

19. märtsil 2011. aastal toimunud referendumil ratifitseeriti nõukogu poolt esitatud põhiseaduseelnõu. Sellele järgnesid parlamendi- ja presidendivalimised uue korra järgi, vastavalt 2012. aasta jaanuaris ja mais. (Ibid.)

Järgmine põhiseadus, mis oli koostatud sajaliikmelise parlamendi loodud Asutava Kogu poolt, võeti vastu 2012. aasta detsembri rahvahääletusel. See kehtis umbes pool aastat. 2012. aasta põhiseadus tugevdas islami rolli seadusandlikus ja õigust mõistvas protsessis veelgi. See muutis šariaadi peamiseks Egiptuse õiguse allikaks ning neid põhimõtteid defineeriti kui tõendeid, reegleid, kohtupraktikaid ja allikaid, mille on aktsepteerinud sunniidid. Antud põhiseadus põhjustas veelgi suuremaid probleeme juba niigi vaenujalal olevate islamistide ja vaimulike vahel. Nende kokkupõrked kulmineerusid 30. juunil 2013. aastal kui miljonid inimesed tulid tänavatele ja nõudsid Morsi tagasiastumist. 3. juulil 2013.

aastal kukutas sõjavägi president Morsi võimult, peatas põhiseaduse kehtimise ning asutas Ajutise Valitsuse, mille eesotsas oli Riigikohtu konstitutsioonikohtu esimees Adlī Maḥmūd Maṣṣūr (Adli Mansour). (Arjomand, Brown 2013, 205)

Viis päeva peale ametisse astumist, andis Mansour välja põhiseaduse deklaratsiooni, kirjeldades uut üleminekuprotsessi ning ajutisi valitsusstruktuure. Deklaratsioon andis Mansour-le nii seadusandliku kui ka täidesaatva võimu. Ajutisel presidendil oli õigus ministreid nii ametisse nimetada kui ka ametist vabastada. Lisaks reserveeris deklaratsioon 50% parlamendi kohtadest talumeestele ja töölistele ning tunnustas ka sõnavabadust seadusega lubatud ulatuses. Deklaratsioon võimaldas luua kümneliikmelise komitee uue põhiseaduse loomiseks – C-10. (Ibid.)

Uus põhiseadus võeti vastu 2014. aasta rahvahääletusel 98,1%-lise häälteenamusega. See määratles spetsiifiliselt nii seadusandliku, täidesaatva kui ka kohtuvõimu hierarhia; ametisse nimetamise ja eemaldamise korra; ning pädevuse (õigused ja kohustused). Kõige olulisemaks reformiks uues põhiseaduses oli julgeolekusektori – sõjavägi, politsei ja kohtuvõim – rolli tugevdamine. Nagu kõik eelnevad põhiseadused, põhines ka 2014. aasta põhiseadus 1971. aasta põhiseadusel. (Ibid.)

2.2. Julgeolekupoliitika

Sõjavägi on eesmärgipärane instrument, mis on ratsionaalselt kavandatud täitmaks teatud eesmärgid. Selle keskseks eesmärgiks on riigikaitse nimel võidelda ja võita sõdu. Peaaegu kogu maailmas esindab sõjavägi professionaalset, hästi struktureeritud, hierarhilist organisatsiooni, mida iseloomustab kõrge distsipliin ja motivatsioon. Tänu oma funktsiooni ja väljaõppe omapärale, omandatakse sõjaväes ka selliseid kõrgelt hinnatud võimeid nagu suhtlemisoskus, moraal ja iseseisvus. Sõjaväe unikaalne struktuur soodustab kiiret otsustamist ja tõhusat otsuste täitmist. Need institutsionaalsed tunnused annavad sõjaväe organisatsioonidele potentsiaali viia oma sotsiaalne tegevus kaitsefunktsioonist kaugemale. Sõjavägi omab lisaks veel esindusfunktsiooni ning peab kaitsma ka riigi natsionalismi. ([The Role of... Foreign Military Studies Office Publications](#))

Sõjaväe organisatsioonidel on üldjuhul organisatsiooniline ülesehitus, mis on vägagi võimeline juhtima riigiasju, haldama riiklikke projekte ja lahendama poliitilist kaost. Egiptuse Araabia Vabariigis näidati oma võimekust 1952. aastal kui Nasser kukutas koos sõjaväega putši läbi võimutseva monarhia. Omandades võimu, asusid kõrgema astme sõjaväelased teenima Egiptuse presidendi ja peaministri ametikohtadel. Ohvitserid domineerisid nii valitsuses kui ka kõrgematel valitsusasutuste kohtadel. ([The Role of... Foreign Military Studies Office Publications](#))

Kui 1950ndatel ja 1960ndatel aastatel oli sõjavägi esmaseks institutsiooniks poliitilises protsessis, siis alates 1970ndatest aastatest muutus sõjaväe roll teisejärguliseks. Presidentaalne süsteem küll kaitseb sõjaväe huvisid, kuid piirab samal ajal selle otsest mõju poliitikale. (Harb 2003, 269)

Alates 1970ndate aastate lõpust, olles vaevatud ülerahvastatusest, naftahinna langusest, tõusvast valitsuse puudujäägist ja palgataseme langusest, asus sõjavägi uude rolli – riigikaitse ja poliitilisest suurjõust sai ühiskonna suurim abistaja. Esimese sammuna suunas Egiptuse sõjavägi suure osa oma tootmisvõimsusest tsiviilkaupade tootmiseks. (Ibid.) Alates 1980ndatest aastatest oli sõjavägi tegus ka toiduainete tootmises. Lisaks, oli Egiptuse sõjavägi kaasatud ka mitmetesse suurtesse riikliku infrastruktuuri projektidesse nagu elektriliinide, kanalisatsiooni, sildade, viaduktide, teede ja koolide ehitus; ning telefonijaamade paigaldamine ja hooldus. (Ibid.) 1990ndatel aastatel oli sõjavägi Egiptuse majandusellu niivõrd integreerunud, et lõi hoogsalt uusi ettevõtteid, ehitas uusi tehaseid ja lõi uusi talusid, mis olid maksustamata ning auditeerimata ja omasid erilist autonoomset staatust konkureerides laieneva erasektori ning privatiseeritud avaliku sektoriga ([The Egyptian military... CMI Insight](#)).

2000ndate aastatega algas taas sõjaväe poliitilise võimu kiire suurenemine: ohvitserid, eriti pensionil kindralid ja kolonelid, hõivasid kõrgeid halduspositsioone bürokraatias ja avalikus sektoris. Sõjaväe kasumlik äri arenes edasi. Nii Mubarak-i kui ka Morsi võimu ajal omandas sõjavägi erakordseid poliitilisi ja majanduslikke privileege. Morsi valitsus hõlmas sõjaväe isegi põhiseaduse loomisesse. (Ibid.)

Peale Morsi võimult kukutamist 2013. aastal, hakkas sõjavägi, võrreldes 2011. aastaga, mil mängis täielikult administrativset rolli, poliitikast vaikselt tagasi tõmbuma ning

keskendus peamiselt julgeolekuküsimustele ning seda eriti Siinail. Olgugi, et sõjavägi hoidis eemale täielikust poliitilisest kontrollist, oli tal endiselt poliitikas osaline ülemvõim. Paljud Egiptuse provintside kubernerid olid pensionile läinud sõjaväe kindralid. Veelgi olulisem oli Egiptuse sõjaväe ülemvõim majanduses. ([The Egyptian military... CMI Insight](#))

Vaatamata sellele, mis kümnendil Egiptuse sõjavägi tegutseb, on sel peale riigikaitse ka mitu muud ajatult olulist eesmärki ja ülesannet. Nendeks on tõkestamine; Egiptuse piirkondliku rolli toetamine; sõjaväe moderniseerimine ja iseseisva toimetuleku saavutamine; positiivse kuvandi säilitamine Egiptuse ühiskonnas; sõdurite tõhus palkamine ka rahu ajal; ning Egiptuse majanduskasvu ja arengu edasiviivaks jõuks olemine. ([The Role of... Foreign Military Studies Office Publications](#))

Praegu on Egiptuse sõjaväe kõige olulisemaks ülesandeks riigi ja rahva julgeoleku tagamine. Seda eriti ajal, mil ebakindel olukord Liibüas võib iga hetk üle kanduda Egiptusesse ning on käimas rahvusvaheline võitlus sunniitide islamistliku terroriorganisatsiooni Islamiriigiga. ([Egypt's War on... Middle East Institute](#))

2.3. Inimõigused

Egiptuse Araabia Vabariigi valitsust on juba ammustest aegadest kritiseeritud liiga karmide ja repressiivsete piirangute kehtestamise eest sõnavabadusele, väljendusvabadusele ja arvamusalaldustele. Vaatamata põhiseaduse sätetele, mis tagavad sõnavabaduse, keelustab Egiptuse karistusseadustik religioosse solvamise ja jumalateotuse; presidendi solvamise; uudiste, statistika ja Egiptuse mainet kahjustava informatsiooni levitamise; ning põhiseaduse kritiseerimise. ([Policing Belief... Freedom House](#)) Just need piirangud ongi need, mis omavad kõige suuremat mõju ka selliste inimõiguste, mis meie jaoks on iseenesest mõistetavad, nautimisele.

Egiptuse jumalateotuse ja religioosse solvamise keelud on viinud väga rangete ning ebaseaduspäraste väljendusvabaduse piiranguteni. Need seadused on jõustatud läbi riigi ulatuslike tsensuurimehhanismide. (Ibid.)

1985. aastal andis seadus number 102 Al-Azhar-i ülikoolile – kõige vanemale islamistlikule ülikoolile – koraani ja hadith-i ehk prohveti õpetuste avaldamise reguleerimise ainuõiguse. Tänapäevaks on see õigus laienenud ka raamatutele, meedia väljaannetele ja isegi sotsiaalmeedia postitustele, mis võivad religiooniga seotud olla vaid juhuslikult. Näiteks 2006. aastal keelustati Egiptuses Euroopa juhtivad ajalehed Le Figaro ja Frankfurter Allgemeine Zeitung ning 2009. aastal Egiptuse ajakiri Ibdāa. 2007. aastal vahistati blogija Kareem Amer Al-Azhar-i kritiseerimise eest. Keelatud raamatute ja publikatsioonide nimekiri Egiptuses on väga ulatuslik ning laieneb pidevalt. ([Policing Belief... Freedom House](#))

Jumalateotus ja religioosne solvamine on keelatud, kuid seda ainult islami vastu. Kristlus, judaism ja teised vähem tuntud usuvähemusrühmitused, nagu baha'i usk ja ahmadija, ei ole seadusega kaitstud. Erinevalt kristluse ja judaismi toetajatest, ei ole baha'i usu ja ahmadija pooldajatel üldse seaduslikku õigust oma usku praktiseerida. 1960. aastast alates peetakse baha'i usu praktiseerimist ennast jumalateotuseks. (Ibid.) Vaatamata sellele, et nii usu- kui ka sõnavabaduse põhimõtted võimaldavad arvamuste mitmekesisust religiooniküsimustes, on Egiptuse tegelik igapäevaelu ning seadused nende printsiipidega vastuolus.

Lisaks sõnavabaduse ja usuvabaduse piirangutele on siiani alamseisuses ka naiste ja laste õigused. Naise roll Egiptuse ühiskonnas on alati olnud teisejärguline, kuid veel 2013. aastal oli naiste ja tüdrukute seksuaalne ahistamine avalikes kohtades süstemaatiline. 2013. aasta juunis-juulis kinnitasid naisõiguslaste grupid 186 seksuaalset rünnakut, mis leidsid aset Kairo Tahriri väljakul. ([World Report 2014... Human Rights Watch](#)) Alles 12. juunil 2014. aastal otsustati tõsta turvameetmeid naiste kaitseks avalikel väljakutel ja koosviibimistel ning samuti suurendada teadlikkust naiste ahistamisest läbi meediakampaaniate ja koolide. ([World Report 2015... Human Rights Watch](#))

Kuid endiselt pole põhiseadusesse suudetud viia sätet, mis tagaks naiste ja meeste võrdsuse (Ibid.).

Siiani pole suudetud luua ei kõikehõlmavat seadust, mis puudutaks naistevastase vägivalla keelustamist ega ka seadust, mis keelustaks koduvägivalla. Seadused diskrimineerivad naisi endiselt nii abielu, lahutuse, laste hooldusõiguse kui ka pärandi küsimustes. (Ibid.)

Alles 2014. aasta põhiseaduse vastuvõtmisega keelustati inimkaubandus ja sunnitöö ning laiendati laste õigusi. 2014. aasta põhiseaduse paragrahv 80 kehtestab tööea alampiiriks 18 eluaastat, keelustab ohtliku töö alla 18-aastastele lastele ja kaitseb lapsi igasuguse kaubandusliku ning seksuaalse ärakasutamise ja ekspluateerimise eest. Vaatamata sellele, et uus põhiseadus on vastu võetud, vajavad antud sätted jõustumiseks veel rakenduslikke õigusakte. Kuid kuniks valitsus ei suuda oma lünki seadusloome ja seaduste kehtestamise protsessis täita, jätkub laste ekspluateerimine nii põllumajandus- kui ka koduteenuste valdkonnas. ([Child Labor and... United States Department of Labor](#))

Suureks probleemiks Egiptuses on ka õigus olla kaitstud piinamise ja muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise eest ning õigus elule ja isiku puutumatusse. Erinevad ÜRO eksperdid ja organid on väljendanud muret Egiptuses endiselt jätkuva piinamise ja väärkohtlemise kasutamise suhtes ning seda eriti vanglates ja haldusaresti korral. Human Right Watch on piinamise kasutamist Egiptuses kirjeldanud lausa epideemiana ning väidab, et piinamise kaebusi, kas uuritakse ebapiisavalt või ei uurita üldse. Süüdistuste esitamine on haruldane. Kõige sagedamini kannatatakse piinamise või muu väärkohtlemise all jumalateotuse või religioosse solvamise tõttu. ([Policing Belief... Freedom House](#))

3. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI VÄLISPOLIITIKA AASTATEL 1981-2016

Egiptuse Araabia Vabariik, tänu oma strateegilisele positsioonile kahe kontinendi ning kahe peamise veete – Vahemere ja India ookeani – vahel, on alati pidanud olema nii oma sise- kui ka välispoliitikas piisavalt tugev, et olla oma keskkonna domineerija mitte domineeritav. Vastasel juhul on tal olnud reaalne oht muutuda end ümbritsevate välismõjude ohvriks. ([Foreign Policy. Country Studies](#))

Egiptuse riiklikuks ideaaliks on läbi aegade olnud olla täielikult iseseisev, tugev ja jõukas riik; astuda vastu Iisraelile; ning kanda juhtivat positsiooni araabia maailmas. Vaese arengumaa ja uue osalejana rahvusvahelises võimumängus, ei ole Egiptus suutnud hakkama saada ilma märkimisväärse majandusliku ja sõjalise toeta arenenud riikidelt. Sedavõrd suur sõltuvus välisriikidest on omanud aga kõrget hinda ning suurt riski riigi iseseisvusele. (Ibid.)

Nasser tõi oma 1955. aastal ilmunud raamatus “Revolutsiooni filosoofia” välja kolm peamist suunda, millele Egiptuse välispoliitika keskenduma peaks: Aafrika, araabia ja islami riigid (Middle... 2014).

Alates 1970. aastast on Egiptuse valitsejad pööranud oma tähelepanu peamiselt koostööle Ameerika Ühendriikidega, Euroopaga ja Pärsia lahe araabia riikidega (Kuveit, Bahrein, Iraak, Omaan, Katar, Saudi Araabia Kuningriik ja Araabia Ühendemiraadid). (Ibid.)

Ükski presidentidest ei ole arvesse võtnud, et enamus Egiptuse ühiskonnast ei ole läänestunud ega ka soovi läänestuda. Nende kultuur ja väärtused põhinevad islamil kui religioonil ja ühiskonnal. Nad ei soovi kaotada ei oma juuri ega ka identiteeti võttes üle läänelikke väärtusi ja põhimõtteid. Nad tahavad küll lääne tehnoloogia hüvesid, kuid ihkavad samas oma identiteedi, kultuuriliste väärtuste ja moraali säilitamist. (Marsot 2007, 172)

3.1. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Ameerika Ühendriikidega

Egiptuse Araabia Vabariigi neljanda presidendi Mubarak-i lääneriikidele suunatud välispoliitika šokeeris Egiptuse ühiskonda sedavõrd, et rahva ja riigi vaheline usaldamatus süvenes veelgi. Rahvas ei suutnud andestada sõtta minemist kaasmoslemite vastu selleks, et aidata rikkaid kuveitlasi, keda võis leida Kairo luksushotellides puhkamas. Sõda, mille tulemusel Şaddām Ḥusayn ‘Abd al-Mağīd al-Tikrītī (Saddam Hussein) jäi Iraagis endiselt võimule, kuid Iraak iseenesest hävitati, oli rahva meelest mõttetu ja vale. Nad ei mõistnud, miks Iraaki pidi niivõrd radikaalselt laastama ning miks aitas Egiptuse valitsus lääne riike araabia moslemi riigi vastu. Sündmused Jugoslaavias ja Somaalias süvendasid kahtlusi lääneriikide motiivide suhtes veelgi, sest kõigile jäi arusaamatuks, miks jäid lääneriigid tegevusetuks Bosnia mõrvade ennetamises. (Marsot 2007, 171)

Egiptuse presidendi Mubarak-i Washingtoni külastus 2004. aasta aprillis oli esimene samm Egiptuse ja Ameerika Ühendriikide vaheliste, viimastel aastatel kannatada saanud, suhete parendamiseks. Egiptlased tahtsid, et antud külastus näitaks, et Egiptus on endiselt Ameerika Ühendriikide asendamatu araabia liitlane ning et nende vahelised pinged on ajalugu. ([US embassy cables... The Guardian](#))

Egiptus, vaatamata oma keerulisele siseolukorrale, omas endiselt oma piirkonnas olulist majanduslikku, poliitilist ja kultuurilist võimu. (Ibid.)

2008. aastal, esimest korda peale 1977. aastat, toimusid Egiptuses rahutused leiva pärast. Rahvas oli meeleheitel, sest tänu kõrgele inflatsioonile ja ülemaailmsele majanduskriisile, kasvas äärmises vaesuses elavate inimeste arv hüppeliselt, tõusis töötusmäär ning suurenes eelarvedefitsiit. Kuni 2009. aastani keeldus Mubarak arutamast majandusliku abi saamist välisriikidelt. (Ibid.)

7. mail 2009. aastal võttis Egiptus formaalselt ja avalikult vastu Ameerika Ühendriikide abi. (Ibid.)

Kolmkümmend aastat kestnud sotsiaalne, poliitiline ja majanduslik diktatuur oli teinud oma töö – algasid meeleavaldused. Rahva jaoks oli arusaamatu, miks Ameerika Ühendriikide president Barack Hussein Obama, kes on alati võidelnud inimõiguste ja demokraatia eest, ei mõistnud hukka Mubarak-i valitsuse tegevust ning ei survestanud Egiptust võtma vastu

muudatusi, mis oleksid kaasa aidanud nende demokratiseerimise eesmärkide saavutamisele. Egiptlaste jaoks oli oluline näha Ameerika Ühendriike toetamas oma aspiratsioone, mitte diktaatorilikku režiimi isiklike eesmärkide saavutamiseks. ([U.S. navigates carefully... CNN](#))

Ameerika Ühendriigid olid kogu Mubarak-i valitsemisperioodi vältel Egiptuse suurimaks toetajaks ja liitlaseks. (Marsot 2007, 172)

Morsi oli esimene tsiviilisikust president ja esimene vabade valimiste teel võimule saanud president Egiptuse Araabia Vabariigis. Vaatamata sellele, ei kasutanud ta presidentuuriga kaasnevat võimalust tõsta oma riigi regionaalselt ja rahusvahelist mainet. Tema välispoliitikat takistasid kolm faktorit, mis nõrgendasid Egiptuse positsiooni nii regionaalselt kui ka ülemaailmselt. Esimeseks faktoriks oli sisepoliitika ülemuslikkus välispoliitika üle. Teiseks faktoriks oli Morsi kuuluvus ja sõltuvus Moslemi Vennaskonnast – organisatsioon, mis sundis teda tegutsema koostöös mitme salafistliku organisatsiooni ning džihadistliku rühmitusega. Kolmandaks faktoriks oli asjaolu, et oma lühikese presidentuuri vältel ei suutnud Morsi kontrollida peamisi vahendeid eduka välispoliitika kujundamiseks: sõjaväge, luureorganeid ja välisministeeriumit. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Olgugi, et Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liidu liikmesriigid eeldasid, et Moslemi Vennaskond aitab Egiptusel edasi liikuda demokratiseerimise poole ja peab kinni rahulepingust Iisraeliga, oli nende vahelistesse suhetesse lisandunud usaldamatus. Ameerika Ühendriikide ja Egiptuse vahelised suhted olid nõrgenenud. (Ibid.)

Morsi valitsusperioodil polnud Egiptus enam Obama sõnul ei strateegiline liitlane ega ka vaenlane. (Ibid.)

Egiptus oli nii sise- kui ka välispoliitiliselt jõudnud täielikku madalseisu.

Islamiriigi võimule pääsemine Süürias ja Iraagis peale 2013. aastat, aitas kaasa Egiptuse ja läänemaailma üksteisele lähemale toomisele. Ameerika Ühendriigid üritasid ühendada rahvusvahelist koalitsiooni, et kuulutada sõda ühise terroristliku vaenlase – Islamiriigi – vastu. Egiptus ühines, president el-Sisi juhtimisel, koalitsiooniga tingimusel, et ei keskenduta mitte ainult Islamiriigile vaid ka teistele terroristlikele organisatsioonidele antud piirkonnas. (Ibid.)

3.2. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Iisraeliga

Mubarak suutis Egiptuse Araabia Vabariigi ja Iisraeli vahelise rahu tuua edasi ka 21. sajandisse: juba 35 aastat oli suudetud vältida suuri maismaasõdu. Rahu Iisraeliga kinnistas Egiptuse rolli olulisust Lähis-Idas rahu saavutamiseks. See andis omakorda aluse jätkuvale Ameerika Ühendriikide poolsele sõjalisele ja majanduslikule toetusele (vastavalt 1,3 miljardit dollarit ja 250 miljonit dollarit). ([US embassy cables... The Guardian](#))

Mubarak-i võimult tagasiastumine tõi kaasa, lisaks suhete halvenemisele Ameerika Ühendriikidega, ka Iisraeli ja Egiptuse vaheliste suhete järsu halvenemise. Iisraeli kaitsejõudude sissetung Egiptuse territooriumile, mis lõppes eksituse tõttu mitme Egiptuse piirivalve politseiniku surmaga, oli üheks näiteks sellest, et nende kahe riigi vaheline külm, kuid stabiilne suhe ei pruukinud enam kunagi muutuda endiseks. Meedia reaktsioon toimunud sündmustele oli mõlemas riigis üllatavalt kaalutletud. Pigem hoiatati radikaalsete sammude astumise eest, mitte ei õhutatud vaenule. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Olgugi, et Morsi üritas Egiptuse ja Iisraeli vahelist rahulepingut hoida ning tema valitsus aitas lõpetada 2012. aastal aset leidnud Iisraeli ja Hamasi vahelist sõjalist konflikti, oli Egiptus kaotanud oma rahvusvahelise usaldusväarsuse. (Ibid.)

2014. aastal võimule tulnud el-Sisi jätkas samuti oma eelkäijate üritusi Egiptuse ja Iisraeli rahulepingu säilitamiseks ning mõlema riigi poolse lahenduse leidmist araabia-Iisraeli konflikti lahendamiseks. Ta lisas nende vahelistele suhetele kaks uut dimensiooni: ettepanek luua piirkondlik julgeoleku süsteem, mis tagaks kõikide piirkonna riikide julgeoleku; ja avalik teadaanne, et Egiptuse ja Iisraeli vaheline rahu ja usaldus on muutunud veelgi sügavamaks ning annab võimaluse edasisteks ühistel huvidel põhinevate arusaamade loomiseks. Esimesteks näideteks sellest on Iisraeli nõusolek Egiptuse vägede arvu suurendamiseks Siinail võitlemaks terrorismiga ja Egiptuse poolne tõsine kaalumine Iisraelilt naturaalse gaasi ostmiseks. El-Sisi andis selgelt mõista, et lõpuks peavad ka Iisrael ja Palestiina ühisele arusaamisele jõudma. (Ibid.)

3.3. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted Pärsia lahe riikidega

Araabia sisene konflikt, mis paigutas Egiptuse Araabia Vabariigi koos Saudi Araabia Kuningriigiga Süüria ja Katari vastu ning mis oli peamiselt ajendatud Iraani piirkondlikust mõjust, oli Mubarak-i suurimaks mureks. Siiani oli Egiptuse ja Saudi Araabia vaheline tagasihoidlik ühendus olnud edukas. Mubarak oli suutnud efektiivselt hoida oma mõjuvõimu, kuid Iraani araabia liitlased tekitasid ühendusele endiselt muret. Mubarak oli kategooriliselt Iraagi vallutamise vastu, sest ta leidis, et see võib avada ukse Iraani mõju levikule. ([US embassy cables... The Guardian](#))

1973. aasta araabia-lisraeli konflikti ajal loodud Egiptuse ja Pärsia lahe riikide vaheline liit oli Egiptuse välispoliitika alustalaks olnud juba üle 40 aasta. Egiptuse ja Pärsia lahte ümbritsevate riikide suhe oli olnud Egiptuse, Ameerika Ühendriikide ning lääne strateegilise liidu pikendus, mis sidudes mõõdukate poliitiliste eesmärkidega riike, esitas vastupanu radikaalsete režiimidega riikidele nagu Iraan ja Iraak. Mubarak-i valitsusaja lõppemisega ning Morsi võimule tulekuga jõudis ka see liit täielikku madalseisu. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Egiptuse ja Pärsia lahe riikide vaheliste suhete taastamine 2011. aasta jaanuarile eelnenud seis muutus uue presidendi, el-Sisi, üheks peamiseks prioriteediks. Mõlemad pooled koordineerisid oma diplomaatilise tegevuse Araabia Liigas ning teistel rahvusvahelistel ja piirkondlikel foorumitel. Alustati koostööd Moslemi Vennaskonna ja tema radikaalsemate kaaslaste vastases tegevuses ning ühisvõitlust Liibüa, Süüria ja Iraagi kriiside lahendamisel. Selle suhte kinnistamine ei muutunud oluliseks mitte ainult Egiptusele vaid kõigi Pärsia lahe riikide jaoks. (Ibid.)

Saudi Araabia Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi ja Bahreini majandusliku ja poliitilise abi kiiruse ja tõhususe tõttu, peale viimast võimuvahetust Egiptuses, muutusid Egiptuse suhted nende riikidega veelgi lähedasemaks. Kuniks Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit olid kahtleval seisukohal, kas tegemist oli revolutsiooni või sõjaväe poolt koordineeritud riigipöördega, olid eelnevalt mainitud riigid kiired pakkumaks otsest majanduslikku abi summas 20 miljardit dollarit. Lisaks aitasid nad kaasa vabakaubandustsooni loomisele, Egiptuse arenguvajaduste täitmisele ning üritasid taastada

Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu usku Egiptusesse. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

9. aprillil 2016. aastal, 2 päeva peale Saudi Araabia kuninga Saudi Kairosse jõudmist, teatas Egiptuse valitsus, et loovutab Saudi Araabia Kuningriigile Tirani ja Sanafiri – kahe Punase mere saare – suveräänsuse. See teadaanne kutsus egiptlaste hulgas esile ootamatu pahameeletormi, sest vaatamata sellele, et egiptlased on aastakümneid pidanud neid kaht saart oma territooriumi osaks, on vähesed neist seal käinud. Domineeris arvamus, et president el-Sisi on hakkama saanud Egiptust alandava kontsessiooniga. ([Egypt Gives Saudi... The New York Times](#))

Maailm, ja isegi Iisrael, olid teisel arvamusel, sest nende saarte väärtus on peamiselt strateegiline. Neil ei ela kedagi peale käputäie sõdurite ja nemadki on olnud hoopis osa Ameerika Ühendriikide vägedest. ([Egypt's declared intention... U.S. News](#)) Arvestades, et Egiptuse ja Saudi Araabia Kuningriigi suhted on viimastel kuudel teravnenud, sest Egiptus ei ole nõus järgima Saudi Araabia Kuningriigi vägivaldset sõjapoliitikat Jeemenis ja Süürias, oli see vajalik samm hea usu demonstreerimiseks, et Saudi Araabia Kuningriigi toetus Egiptusele ei peatuks. ([Egypt Gives Saudi... The New York Times](#))

3.4. Egiptuse Araabia Vabariigi suhted muu maailmaga

Egiptuse Araabia Vabariigi julgeoleku jaoks on alati olnud oluline hoida ka stabiilseid ja ühtseid suhteid Sudaaniga. Sudaani ligipääs Niilusele võib potentsiaalselt suurendada Sudaani põgenike juurdevoolu Egiptusesse. ([US embassy cables... The Guardian](#))

Alates 2011. aastast hakkas Egiptuse geostrateegiline olukord halvenema, sest riiki ümbritsesid düsfunktsionaalsed riigid: Liibüa, Sudaan, Liibanon, Palestiina, Jordania, Süüria ja Iraak. See suurendas Egiptuse haavatavust ja kokkupuudet massilise arenenud relvade salakaubaveoga pea igast suunast. Nagu sellest veel vähe oleks, vähendas Sudaan oma koostööd Egiptusega ning Liibüa nõudis poliitiliste põgenike välja andmist ja piiras egiptlaste tööhõivet Liibüas. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Araabia Kevad vähendas Ameerika Ühendriikide, Euroopa Liidu, Jaapani, Austraalia ja Kanada usku sellesse, et Egiptus võib toimida stabiliseeriva faktorina antud piirkonnas. Uue radikaalse presidendi ja Moslemi Vennaskonna võimuletulek süvendas ebausku Egiptuse võimekusse veelgi. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Aastatel 2012-2013 üritas Morsi parendada Egiptuse rahvusvahelist positsiooni üritades ühineda BRICS-ga – ühendusega, kuhu kuuluvad Brasiilia, Venemaa, India, Hiina ja Lõuna-Aafrika, kes teevad koostööd väljaspool lääne poolt domineeritud süsteemi. Tema üritused põrusid haledalt. Järgmisena üritas Morsi luua uut koalitsiooni Egiptuse, Katari ja Türgi vahel, kuid ka see katsetus ebaõnnestus. (Ibid.)

Aastakümneid oli Egiptuse välispoliitika suutnud tagada riigi staatuse kolmandas maailmas. Egiptuse kuvand rahvuslikust, ühiskonnale pühendunud riigist oli kiiresti asendunud arvamusega Egiptusest kui ebastabiilsest ja religioonile orienteeritud poliitikaga riigist. Egiptust nähti kui pelgupaika radikaalsetele ja isegi terroristlikele rühmitustele. Egiptus muutus austusväärsest riigist ebastabiilseks riigiks, mida tasus karta. (Ibid.)

Maailm ei uskunud, et Egiptus saab hakkama oma rahvusvaheliste kohustustega. Seda, et usk Egiptusesse oli täielikult kadunud, näitas ka see kui Egiptusel ei õnnestunud sõlmida kokkulepet Rahvusvahelise Valuutafondiga, et saada 4,8 miljardi dollari suurune laen. Ebausk Egiptuse võimekusse toime tulla raskustega viis ka järjekordse languseni turismitööstuses ning välisinvesteeringutes. (Ibid.)

President el-Sisi ametisse nimetamine 8. juunil 2014. aastal andis lootust Egiptuse maine taastamiseks nii egiptlaste endi silmis kui ka rahvusvahelisel areenil.

Kuna muu maailma usaldus oli tänu Morsi ebaõnnestunud poliitikale kaotatud, hakkas Egiptuse välispoliitika pöörama suuremat tähelepanu suhetele Venemaaga. El-Sisil õnnestus oma paari külastuse jooksul sõlmida Venemaaga mitu kokkulepet, sealhulgas 3,5 miljardit dollarit väärt raamlepingu relvatarnele. (Ibid.)

Venemaa vajadusest suurema ja usaldusväärsema sadama järele Lähis-Idas, sai Kairo ja Moskva huvide liitumiskoht ning selle põhjal alustati ka koostööga. ([Russia eyes Egypt's... Times of Israel](#))

Hetkel pole kõne all olev sadam plaanidest kaugemale jõudnud.

Loomulikult ei tähendanud suhete loomine Venemaaga seda, et Egiptus ei üritanud taastada häid suhteid muu maailmaga – eesotsas Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liiduga. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

Suhted Venemaaga hakkasid jähnenema peale seda kui Venemaa alustas 2015. aasta septembris õhurünnakutega Süürias. Eriti seetõttu, et Ameerika Ühendriigid, kellega sai loodud koalitsioon võitluseks terrorismi vastu Põhja-Siinail, oli nende õhurünnakute vastu. ([Russia urges joint... Egypt Independent](#))

Euroopa Liit on öelnud, et nende huvid seisnevad eelkõige oma väärtuste ehk demokraatia, pluralismi, kodanikuühiskonna kaitsmises; energia- ja kaubandushuvide vaatamises; ning julgeolekuhuvide silmas pidamises. Sellest tulenevalt on Euroopa Liidu finantsabi andmine selgelt seotud reformimeelsuse ning demokraatlike ja inimõiguslike põhimõtete austamisega. See on ka põhjuseks, miks Egiptus ei saa hetkel eelarve toetust. ([Köhler: EL-i naabruspoliitika... Postimees](#))

Vaatamata sellele pole Egiptus riik, millega Euroopa Liit saaks oma suhted külmutada. Egiptusel on liiga oluline roll rändeküsimuses, geopoliitilistel teemadel, Lähis-Ida rahuprotsessis, Araabia poolsaare olukorras, Jeemenis, neil on Suessi kanal ning siia lisanduvad ka gaasivarud Vahemere idaosas. (Ibid.)

Euroopa Liit saaks Egiptusele kehtestada embargo, kuid ülejäänud maailm ei tee seda. Seega ainsaks loogiliseks teeks on Egiptusega suhtlemine, ühise pinna leidmine ning neile meelde tuletamine, mida Euroopa Liit neilt inimõiguste valdkonnas ootab. Lahkumisel ja isolatsioonil põhineva poliitikaga ei saa Euroopa Liit paremuse suunas midagi muuta. Seetõttu peab leidma konstruktiivsed suhted, milles Euroopa Liit jääb truuks oma väärtustele. Tuleb vältida olukorda, kus Euroopa Liidu ja Egiptuse suhe põhineb kasulikkusel ehk räägitakse ainult üksteise ühishuvidest ning suletakse inimõigusrikkumiste ja demokraatlike õiguste allasurumise asjus enda suu ja silmad. See on miski, mida ei tohi aktsepteerida. (Ibid)

El-Sisi üritas luua mitmekesisest välispoliitikat. Tema välispoliitika on alati olnud suunatud sellele, kuidas maailm näeb Egiptust. Religioonist orienteeritud revolutsioonilise riigi kuvand tuleb asendada tsiviliseeritud, demokratiseeruva ja reformeeruva riigi pildiga. ([Egypt-Israel Relations... Middle East Policy Council](#))

4. EGIPTUSE ARAABIA VABARIIGI SISE- JA VÄLISPOLIITIKA VASTASTIKUNE MÕJU JA TULEVIKU PERSPEKTIIVID

„Demokraatia“ on kreeka võõrsõna ja tähendab rahva „valitsemist“. *Demos* tähistab rahvast, mõnikord ka alamrahvast ehk pleebsi. *Kratos* viitab jõulisele valitsemisele ja erineb sellega *archē*-st, mis viitab pigem „juhtivale“ või originaarsele valitsemisele, nagu näiteks sõnades „monarhia“ või „hierarhia“. (Kuehnelt-Leddihn 2004, 9)

Demokraatia vastab küsimusele, kes peab valitsema, nimelt „poliitiliselt võrdsete kodanike enamus kas isiklikult või (enamuse) valitud esindajate kaudu“. Sellest tulenevalt on demokraatial kaks põhiprintsiipi: enamuse valitsemine ja poliitiline võrdsus. (Ibid.)

Idealne riigivorm demokraatia jaoks on vabariik (Kuehnelt-Leddihn 2004, 10).

Demokraatia on enamasti kui lihtsalt kogum valitsusasutusi. See on valitsemisvorm, mis tugineb rühmal hästi mõistetud väärtustel, hoiakutel ja tavadel, mis võivad kultuuriti ning ühiskonniti varieeruda. Demokraatia põhineb fundamentaalsetel põhimõtetel, mitte ühtsetel tavadel. ([Characteristics of Democracy. IIP Digital](#))

Demokraatia on psühholoogilises, filosoofilises ja teoloogilises mõttes ideoloogia. Tal on kalduvus tungida peaaegu kõikidesse eluvaldkondadesse, sest ideoloogiate propageeritavad põhitõed taotleavad üldkehtivust ning nõuavad seetõttu moraalset õigust totaalsele kohalolule. (Kuehnelt-Leddihn 2004, 50)

Egiptuse Araabia Vabariigi 2014. aasta põhiseadus ütleb: „Me usume demokraatiasse kui teekonda, tulevikku ja elulaadi; poliitilisse pluralismi ja rahulikku võimurotatsiooni. Me kinnitame inimeste õigust luua ja otsustada oma tuleviku üle. Egiptuse inimesed on ainsaks võimuallikaks. Vabadus, inimväärikus ja sotsiaalne õigus on õigused, mis kuuluvad igale

kodanikule. Meie ja meie tulevased generatsioonid on suveräänse kodumaa, mis määrab ise oma saatuse, juhid.“

Mitte keegi, kes süveneb hoolikamalt Egiptuse poliitilisse süsteemi ja seadusandlusesse, ei saa täielikult ei ümber lükata ega ka kinnitada demokraatia eksisteerimist Egiptuse ühiskonnas. Kuid küsimused jäävad. Kas ja kuidas on Egiptuse Araabia Vabariigi ja teiste riikide vahelised suhted aidanud kaasa riigi demokratiseerimisele? Kas Egiptuse Araabia Vabariik suudab tänu president el-Sisi poliitikale tagada stabiilse ning ühtse ühiskonna? Missugused on Egiptuse Araabia Vabariigi tulevikuperspektiivid jätkates praegusel poliitilisel kursil?

4.1. Rahvusvaheliste suhete teooriad

Kenneth Neal Waltz-i kohaselt loetakse teooriateks seadustekogumikke, mis lähtuvad konkreetsetest käitumismallidest või nähtustest. Need on keerulisemad kui seadused, kuid seda vaid kvantitatiivselt. Teooriad on üheaegselt maailmaga, mille kohta need käivad, tihedalt seotud ning samas ka sellest maailmast alati eemal. Reaalsus ei ühildu ei teooria ega ka seda esindava mudeliga. Teooria selgitab vaid mõnda osa reaalsusest ja on seetõttu reaalsusest alati erinev.

Rahvusvaheliste suhete teooriad on loodud seletamiseks rahvusvahelises süsteemis toimivaid mudeleid ja mehhanisme. Rahvusvahelistes suhetes toimuva selgitamisel on teadlased lahkarvamustel, mis tuleneb sellest, et fakte tõlgendatakse erinevalt. Rahvusvaheliste suhete teooriad erinevad ennekõike selle poolest, keda või mida peetakse keskseks: mõnikord peetakse selleks toimijaid, teistel juhtudel süsteemi struktuuri ja piiranguid, mida toimijatele peale surutakse. (Nicholson, 2004, 123)

4.1.1. Realism

Realism domineeris rahvusvahelistes suhetes Teise maailmasõja lõpuaastatest 1980ndate algusaastateni. Realismi keskmeks olevate eelduste kujundatud paradigma, sai selle perioodi teoreetilise arengu alguseks (Dougherty, Pfaltzgraff, Jr, 1997, 85):

1. rahvusvaheline süsteem põhineb rahvusriikidel kui peamistel osalejatel;
2. rahvusvaheline poliitika on oma olemuselt konfliktne. Võimuvõitlus toimub anarhilises keskkonnas, kus rahvusriigid tuginevad enda püsima jäämisel oma võimekusele;
3. riigid eksisteerivad juriidilise suveräänsuse seisundis, mida iseloomustab otsuste tegemise protsess, mis viib rahvuslike huvide maksimaliseerivate otsuste vastuvõtmiseni;
4. riigid on unitaarsed osalejad. Sisepoliitika seisab välispoliitikast eraldi;
5. riigid on ratsionaalsed osalejad;
6. võim on kõige olulisem kontseptsioon. Läbi võimu seletatakse ja ennustatakse riigi käitumist.

Hans Joachim Morgenthau kirjeldab oma teoses „Politics Among Nations“ poliitilise realismi kuut põhimõtet järgmiselt:

1. poliitiline realism usub, et poliitika on reguleeritud objektiivsetest seadustest, mille juured on inimloomuses;
2. peamine teeviit, mis aitab poliitilisel realismil leida oma tee läbi rahvusvahelise poliitika on huvi kontseptsiooni defineerimine läbi võimu;
3. realism eeldab, et võim on objektiivne ja universaalselt kehtiv;
4. poliitiline realism teab poliitilise teo moraalselt tähtsust. Ta on teadlik ka vältimatust pingest moraalse käsu ja eduka poliitilise käitumise nõudmistest;
5. poliitiline realism keeldub identifitseerimast kindla rahvuse moraalseid aspiratsioone universaalsete moraalsete seadustena;
6. realism on võimukeskne.

4.1.2. Neorealism

Realism löi küllusliku aluse neorealismi tekkele rahvusvaheliste suhete teoorias. Neorealism üritab täiustada ja taaselustada klassikalist realismi. See arendab väiteid põhinedes iseseisvate ja sõltuvate muutujate jagunemisel ning integreerides seda, mida nimetatakse klassikaliseks realismiks, kaasaegsesse raamistikku rajanedes võrdleval analüüsil. Neorealistlik teooria süstib rohkem rangust realismi traditsoonidesse defineerides põhimõisted selgemalt ja järjekindlamalt ning luues rea väiteid, mida on võimalik empiirilisel testida ja uurida. Neorealismi puhul püsib võim põhimuutujana, olgugi, et see eksisteerib olulise ja vältimatu poliitilise suhte komponendina. (Dougherty, Pfaltzgraff, Jr, 1997, 80)

Kenneth Waltz kirjeldab oma teoses „Theory of International Politics“ poliitilise neorealismi põhimõtteid järgmiselt:

1. riigid on üksused, mille suhtlus moodustab rahvusvahelise poliitilise süsteemi;
2. rahvusvahelise poliitilise süsteemi osad eksisteerivad kooskõlastavas suhtes. Formaalselt on iga üks võrdne kõigi teistega. Ühelgi pole õigus nõuda, ühelgi pole kohustust alluda. Rahvusvahelised suhted on detsentraliseeritud ja anarhilised;
3. ellujäämine on eelduseks kõikide eesmärkide saavutamisel, mis riikidel olla võivad. Kuna võim on vahend mitte lõpp-eesmärk, eelistavad riigid ühineda kahest koalitsioonist nõrgemaga. Nad ei saa jätta võimul – tõenäoliselt kasulikul vahendil – muutuda taotletavaks eesmärgiks. Eesmärk, mida süsteem julgustab saavutama, on turvalisus. Suurenenud võim ei pruugi aga seda lõpuks pakkuda;
4. riigid ühinevad kasvõi kuradiga, et vältida sõjalise kaotuse põrgut. Liitused moodustatakse riikide poolt, kellel on osad, aga mitte kõik ühised huvid. Ühised huvid on tavaliselt negatiivsed: hirm teiste riikide ees. Liitude strateegiad on alati kompromissi tulemus, sest liitlaste huvid ja arusaamad, kuidas neid savutada, ei ole kunagi identsed;
5. turvalisuse dilemma on konditsioon, kui riigid, olles ebakindlad teise riikide kavatsustes, relvastuvad julgeoleku eesmärgil. Võimude tasakaalu teooria kirjeldab, miks on sarnaselt asetsevate riikide käitumine sarnane.

4.1.3. Liberalism

18. sajandi ja 19. sajandi alguse filosoofid, sotsioloogid ja majandusteadlased koostasid poliitilise programmi, mis toimis kui juhend sotsiaalseks poliitikaks esialgu Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides ning seejärel mujal maailmas. Mitte kusagil ei viidud seda programmi lõpuni. Isegi mitte Inglismaal, mida peetakse liberalismi kodumaaks ja liberaalse riigi mudeliks. Mujal maailmas suudeti liberaalne programm samuti ainult osaliselt vastu võtta, kusjuures, ülejäänud osad, mis olid vähem olulised, lükati kas kohe tagasi või siis öeldi neist lahti väga ruttu. (Mises, 2002, 1)

Vaatamata sellele, et liberaalsete ideede võidukäik oli lühike ning piiratud, õnnestus neil muuta kogu maailma pilti (Ibid.).

Liberalismi iseloomustab ([Principles of Liberalism... Katehon](#)):

1. rahvusriigid on olulised, kuid nad pole ainsad ning teatud juhtudel isegi mitte kõige olulisemad rahvusvahelistes suhetes osalejad.
2. spetsiaalne institutsioon, millel on kontroll iseseisvate riikide üle, võib eksisteerida;
3. anarhia tuleb võimalusel elimineerida või harmoniseerida, patsifitseerida ja moderniseerida;
4. riigi käitumine maailmalaval ei lähtu ainult maksimaalsest rahvuslike huvide täitmisest vaid ka ühistest väärtustest, mida tunnustavad kõik (demokraatlikud) riigid;
5. riigi valitsus ei ole ainus välispoliitika mõistmise ja täitmise eest vastutav organ;
6. riigi turvalisus potentsiaalsete välisohtude ees on kogu ühiskonna eesmärgiks ja kõige otsem tee on kõikide maailma riikide demokratiseerimine;
7. demokraatlike riikide vahel on rahu relatiivselt tugevalt garanteeritud. Ainult mitte demokraatlikud riigid ja teised maailma poliitilised osalejad (terrorism) ohustavad neid sõjaga;
8. riigi ja inimese loomus muutuvad pidevalt, parandades ja arendades vabaduse arengut ning demokratiseerimise protsessi tugevust;

9. viimane rahvusvaheliste suhete ja sündmuste struktuuride arusaamise tase on mõista standardeid ja ideoloogilisi motivatsioone ja väärtuseid, samuti objektiivseid tegureid ja mehhanisme, millel on materiaalne ja ratsionaalne alus.

Klassikalised liberalistid ei ole nõus rikkuste ümberjaotamise kui valitsuse õiguspärase eesmärgiga ([Liberalism. Stanford Encyclopedia of Philosophy](#)).

4.1.4. Neoliberalism

Neoliberalism on poliitiline filosoofia, mis eelistab individuaalset vabadust. See ei ole aga lihtne ja homogeenne filosoofia nagu see pealt vaadates võib tunduda. Sinna alla kuulub laias ulatuses eetilisi alustalasid, aga ka normatiivseid järeldusi. Ühes otsas on anarhiline liberalism, mis on kogu valitsuse kaotamise poolt, ja teises on klassikaline liberalism, nõudes valitsust, mille funktsioonid ületavad nõ öö-valvuri riigi omi. ([What is Neoliberalism? University of Oslo](#))

Neoliberalism on kapitali mõju ja ülekaalu tugevnemine; see on kapitalismi ülendamise tootmisviisist eetika, poliitiliste nõudmiste ja kultuuriliseks loogikaks. Kapital ei ole lihtsal raha, kinnistu või mõni majanduslik muutuja teiste hulgas. Pigem on see kaasaegse ühiskonna korralduspõhimõte. ([A Brief History... Rebels Library](#))

Peamised neoliberalismi tunnused on ([Neorealism and neoliberal... E-International Relations Students](#)):

1. riigid on peamised osalejad rahvusvahelises poliitikas;
2. rahvusvahelist süsteemi iseloomustab vastastikune sõltuvus;
3. riikide peamiseks huviks on majanduslik kasu;
4. riigid moodustavad rahvusvahelisi organisatsioone turutõrgete vältimiseks ja usalduse loomiseks;
5. rahvusvahelised suhted on juhitud omakasupüüdlisest majanduslikust käitumisest.

Lihtsustatult öeldes on neoliberalism poliitiline liikumine, mis toetab majanduslikku vabadust, avatud turge, riigiomandi privatiseerimist, riigi majandusse sekkumise minimeerimist, kapitali võimu jms.

4.2. Egiptuse Araabia Vabariigi sise- ja välispoliitika vastastikune mõju

4.2.1. Egiptuse Araabia Vabariik ja realism

Realism hoiab sise- ja välispoliitika üksteisest täielikult lahus.

14. oktoobril 1981. aastal, kui Egiptuse Araabia Vabariigi neljandaks presidendiks sai endine õhuvägede ohvitser ja Egiptuse asepresident Hosni Mubarak, oli Egiptus nii riiklikult kui ka rahvusvaheliselt sattunud madalseisu. Rahval puudus igasugune usaldus oma riigi vastu ning Mubarak-i välispoliitika ainult süvendas seda.

Perioodil, kus terrorism hoogsalt oma kanda kinnitas ning ühiskonna poolehoidu võitis, eemaldus Egiptus oma rahvast veelgi ning keskendus täielikult Egiptuse ja Ameerika Ühendriikide vahelistele suhetele. Samal ajal kui egiptlased kannatasid vaesuse käes, aitas Egiptuse sõjavägi Ameerika Ühendriikidel võidelda Iraagis rikaste kuveitlaste eest. Sõja tulemusel võim ei vahetunud, aga Iraak sai täielikult laastatud.

Mubarak-i välispoliitilised otsused tekitasid rahva seas suurt meelehärmi. Egiptlaste jaoks jäi arusaamatuks, miks demokraatiat ja inimõiguseid kõige aluseks pidav riik, laseb oma liitlasel enda rahvaga sedasi käituda.

Rahva poolsest meelepahast ajendatuna alustas Mubarak näilise liberaliseerimise programmiga. Loodetud rahva poolehoidu võitmise asemel kaotas ta aga rahva silmis igasuguse usalduse. Egiptlased nõudsid ebavõrdsuse, korruptsiooni ja diktatuuri lõppu.

Kuigi ühelt poolt võib väita, et Mubarak-i valitsemisperioodi vältel olid sise- ja välispoliitika üksteisest lahus: sisepoliitika keskendus näilisele liberaliseerimisele ja välispoliitika peamiselt suhete hoidmisele ja tugevdamisele Ameerika Ühendriikidega, tuleb siiski tähelepanu pöörata ka nende seosele. Ameerika Ühendriigid oli Egiptuse peamiseks majanduslikuks toeks ning selleks, et hoida välissuhteid positiivsetena, pidi Mubarak läbi oma sisepoliitilise tegevuse oma võimu tugevadama. Seega teiselt poolt võib väita, et Egiptuse sisepoliitika oli mingil määral mõjutatud Egiptuse välispoliitikast.

Kui arvati, et Mubarak-i režiimi ajal olid Egiptuse sise- ja välispoliitiline seisukord väga kriitilised, siis ei egiptlased ega ka maailm ei suutnud ettegi kujutada, mis sellele veel järgneda võib.

24. juunil 2012. aastal astus presidendi ametisse esimene vabade valimiste teel võimule valitud president Mohamed Morsi. Uus president ei suutnud tõsta ei Egiptuse regionaalset ega ka ülemaailmset mainet.

Irooniliselt, olles saanud presidendiks läbi demokraatiliste valimiste, üritas Morsi demokraatia arendamise asemel seda täielikult lüüa ja kindlustada enda totaalne võim Egiptuse üle.

Morsi võimuperioodi jooksul halvenesid Egiptuse suhted kõikide liitlastega. Ameerika Ühendriigid, Euroopa Liit, Jaapan, Austraalia ja Kanada kaotasid kõik usu sellesse, et Egiptus võib toimida stabiliseeriva faktorina antud piirkonnas. Lisaks nõrgenesid suhted ka Iisraeli, Sudaani, Liibüa ning isegi Pärsia lahe riikidega.

2013. aasta alguseks oli Egiptus viidud kokkuvarisemise äärel. Egiptus oli jäetud üksi ilma igasuguse toeta välismaailmalt.

Morsi valitsusaegse sise- ja välispoliitika kohta võib väita, et need olid üksteisest lahutatud. Teda ei huvitanud mitte miski muu peale isikliku võimu suurendamise. Ei reaalse riigisisene olukord ja selle parendamine ega ka tugevate koalitsioonide loomine välisriikidega. Siinpuhul oleks mõttetu hakata arutlema selle üle, kas sisepoliitika võis olla mingilgi määral mõjutatud välispoliitikast või vastupidi. Ainsaks seoseks on antud juhul see, et isikliku võimu tugevdamise nimel kaotas Morsi nii egiptlaste kui ka välismaailma toetuse ja poolehoidu.

8. juunil 2014. aastal nimetati ametisse Egiptuse Araabia Vabariigi järgmine president, endine Egiptuse väejuht Abdel Fattah el-Sisi. Egiptlased nägid teda kui tugevat juhti, keda vajati ületamiseks riiki hävitavad ebastabiilsused. Üsna kiiresti pälvis el-Sisi peaaegu, et kultusliku maine.

El-Sisi välispoliitika on alati olnud suunatud sellele, kuidas maailm Egiptust näeb. Religioonist orienteeritud revolutsioonilise riigi kuvand tuleb asendada tsiviliseeritud, demokratsiseeriva ja reformeeruva riigi pildiga. Kuid mitte lihtsalt pildiga. Selle nimel pidi ka vaeva nägema ja seda nii sise- kui ka välispoliitilisel tasandil.

El-Sisi üritas luua mitmekesisest välispoliitikat taastades suhted nii Ameerika Ühendriikide kui ka Euroopa Liiduga. Lisaks tähtsustas ta ka suhteid Saudi Araabia Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi ja Bahreiniga. Viimaste poliitiline ja

majanduslik abi, aitasid el-Sisi-l veelgi enam võita ka egiptlaste usaldust ja poolehoidu. Üle pika aja tundus, et nii Egiptuse sise- kui ka välissuhted on teel parenemise poole.

El-Sisi puhul olid sise- ja välispoliitika tihedalt seotud. Selleks, et taastada positiivsed suhted välisriikidega, pidi alustama riigisiseste muudatustega demokratsiseerimise näol. Välisriikidega positiivsete suhete loomine, aga tagas omakorda nende poolse poliitilise ja majandusliku abi, mis aitas kaasa riigisisese revolutsioonilise käitumise lõpetamisele ja demokratsiseerimise protsessi läbi viimisele.

4.2.2. Egiptuse Araabia Vabariik ja neorealism

Neorealismi puhul ei keskenduta sise- ja välispoliitilistele seostele. Neorealismi puhul on peamiseks eesmärgiks ellujäämine. Selle teooria puhul on kõik riigid võrdsed: ühelgi pole õigust nõuda, ühelgi pole kohustust alluda. Oma eesmärgi saavutamise nimel ollakse nõus ühinema ükskõik, mis riigiga, millega eksisteerib vähegi ühiseid huvisid.

Vastupidiselt Morsi-le, väärtustasid Mubarak ja el-Sisi suhteid välisriikidega. Vaatamata sellele, et Mubarak-i sisepoliitiline tegevus oli küsitav, suutis ta hinnata välismaailma toe väärtust.

Mubarak-i kõige olulisemaks liitlaseks olid Ameerika Ühendriigid. 7. mail 2009. aastal võttis Egiptus formaalselt ja avalikult vastu Ameerika Ühendriikide majandusliku abi. Lisaks suutis Mubarak oma valitsusaja vältel hoida Egiptuse ja Iisraeli vahelist rahu ning stabiilseid ning ühtseid suhteid nii Saudi Araabia Kuningriigi kui ka Sudaaniga.

Morsi võimuperioodi jooksul halvenesid Egiptuse suhted kõikide liitlastega. Ameerika Ühendriigid, Euroopa Liit, Jaapan, Austraalia ja Kanada kaotasid kõik usu sellesse, et Egiptus võib toimida stabiliseeriva faktorina antud piirkonnas. Lisaks nõrgenesid suhted ka Iisraeli, Sudaani, Liibüa ning isegi Pärsia lahe riikidega. Egiptus oli kaotanud igasuguse positiivse kuvandi ning kõikide suurriikide usalduse. Ta oli jäetud üksi ilma igasuguse toeta välismaailmalt.

El-Sisi välispoliitika on alati olnud suunatud sellele, kuidas maailm Egiptust näeb. Tema eesmärgiks oli luua mitmekesine välispoliitika taastades suhted nii Ameerika Ühendriikide kui ka Euroopa Liiduga. Lisaks tähtsustas el-Sisi ka suhteid Saudi Araabia

Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi ja Bahreiniga. Viimaste poliitiline ja majanduslik abi, aitasid tal veelgi enam võita ka egiptlaste usaldust ja poolehoidu. Üle pika aja tundus, et nii Egiptuse sise- kui ka välissuhted on teel paranemise poole. 2015. aastal tugevnesid Islamiriigi aktiivsete terrorirünnakute tõttu Egiptuse ja lääneriikide vahelised suhted veelgi. Moodustati rahvusvaheline koalitsioon, kuulutades sõda ühise terroristliku vaenlase – Islamiriigi – vastu.

Olgugi, et neorealism ei keskendu sise- ja välispoliitilistele seostele ei saa ignoreerida välisliitlaste olemasolu mõju riigi sisepoliitikale. Mubarak-i ja el-Sisi suhted vastavalt Ameerika Ühendriikide ning Saudi Araabia Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi ja Bahreiniga, tagasid Egiptusele majandusliku abi. Mubarak-i valitsuse puhul tuli see abi küll liiga hilja, sest egiptlased olid selleks hetkeks juba kaotanud igasuguse usu oma riiki ja nende liitlasesse. Seevastu el-Sisi puhul aitas see abi kaasa egiptlaste usalduse ja poolehoiu võitmisele.

4.2.3. Egiptuse Araabia Vabariik ja liberalism

Liberalismi korral on sise- ja välispoliitika omavahel väga tihedalt seotud. Mõned liberalismi variatsioonid peavad neid lausa üheks ja samaks. Kui riigi käitumine maailmalaval ei lähtu ainult maksimaalsest rahvuslike huvide täitmisest vaid ka ühistest väärtustest, mida tunnustavad kõik (demokraatlikud) riigid, on riikide sise- ja välispoliitika põimumine vältimatu.

Eelnenud analüüsist selgus, et kuigi Mubarak-i sise- ja välispoliitika olid üksteisest üsna lahutatud, võis nende vahel ka õrna seose leida – suhted Ameerika Ühendriikidega ajendasid teda oma võimu tugevdamise nimel tegema ka sisepoliitilisi muudatusi.

Kuid kui silmas pidada asjaolu, et liberalism soosib demokraatiat ja demokraatlikke ühiseid väärtuseid, mis on kõikide demokraatlike riikide poolt ühiselt tunnustatud, võib julgelt väita, et lähtudes liberalismi teooriast, ei olnud Mubarak-i sise- ja välispoliitika mitte kuidagi seotud, isegi mitte vähimal määral. Mubarak-i aegse Egiptuse puhul, olgugi, et tegemist oli seaduse järgi demokraatliku vabariigiga, oli tegelikkuses tegemist hoopis diktatuuriga.

Võttes arvesse liberalismi üht alustala – ainult mitte demokraatlikud riigid ja teised maailma poliitilised osalejad on demokraatlikele riikidele ohuks – võib isegi väita, et Mubarak-i aegne Egiptus oli liberalismi teooria kohaselt demokraatlikule maailmale ohuks.

Kui Mubarak-i aegse Egiptuse kohta ei saa väita justkui tegemist oleks liberaalse riigiga, ei saa seda ammugi öelda Morsi aegse Egiptuse kohta. Olles irooniliselt saanud presidendiks läbi demokraatlike valimiste, üritas Morsi demokraatia arendamise asemel seda täielikult lämmatada ja kindlustada enda totaalne võim Egiptuse üle. Ka Morsi välispoliitika oli peaaegu, et olematu – halvenesid suhted kõikide liitlastega. Seega ainsaks sise- ja välispoliitiliseks seoseks on siinpuhul see, et mõlemad viisid Egiptuse peaaegu kokkuvarisemise äärele.

Alles alates el-Sisi võimule tulekust võib rääkida liberaliseeruvast Egiptusest, mille sise- ja välispoliitika on omavahel väga tihedalt seotud. El-Sisi välispoliitika on alati olnud suunatud sellele, kuidas maailm Egiptust näeb. Religioonist orienteeritud revolutsioonilise riigi kuvand tuleb asendada tsiviliseeritud, demokratiseeruva ja reformeeruva riigi pildiga. Kuid mitte lihtsalt pildiga. Selle nimel pidi ka vaeva nägema ja seda nii sise- kui ka välispoliitilisel tasandil.

Kui välispoliitika oli suunatud Egiptuse maine parandamisele, siis võttes arvesse seda, mis seisus Egiptus oli, oli ainsaks võimaluseks alustada sisepoliitilistest muutustest. Areng sisepoliitikas viib arenguni välispoliitikas. Välismaailma toetus ja suhete tugevnemine viib omakorda edasise arenguni sisepoliitikas.

El-Sisi aegse Egiptuse kohta võib tõepoolest väita, et sise- ja välispoliitika on tihedalt põimunud ning edu ühega viib eduni mõlemaga. Olgugi, et Egiptuse kohta ei saa endiselt väita justkui tegemist on liberaalse riigiga – kaugel sellest –, on siiski tegemist liberaalsema riigiga kui kogu eelneva Egiptuse Araabia Vabariigi perioodil.

4.2.4. Egiptuse Araabia Vabariik ja neoliberalism

Nagu liberalismi korral, on ka neoliberalismi korral sise- ja välispoliitika omavahel tihedalt seotud. Neoliberalism on kapitali keskne. Rahvusvahelist süsteemi iseloomustab vastastikune sõltuvus. Majandusliku kasu maksimaliseerimise ning turutõrgete vältimise ja

omavahelise usalduse loomise nimel moodustatakse rahvusvahelisi organisatsioone – kannatab üks, kannatavad kõik.

Mubarak-i valitsusajal oli majanduslik olukord raske, kuid mitte võimatu. Tema majanduspoliitika eesmärgiks oli „avatud uste poliitika“ kuritarvitamisest põhjustatud kahjude leevendamine impordi piiramise ja kaubanduse tasakaalustamise läbi. Lisaks üritas Mubarak läbi selle julgustada ka produktiivseid investeeringuid, mis parendaksid majandust pikas perspektiivis ning toetaksid tööhõivet. (Marsot 2007, 170)

7. mail 2009. aastal võttis Egiptus formaalselt ja avalikult vastu Ameerika Ühendriikide majandusliku abi.

Vaatamata sellele, et Egiptuse ja Ameerika Ühendriikide soojad suhted viisid Ameerika Ühendriikide poolse majandusliku abini, muutes Egiptuse sellega neist sõltuvaks, pole see neoliberalismi teooria seisukohalt piisav, et väita, et sise- ja välispoliitika olid omavahel seotud. Eriti kui võtta arvesse asjaolu, et neoliberalism toetab majanduslikku vabadust, avatud turge ja riigi majanduse sekkumise minimeerimist. Mubarak-i majanduspoliitika töötas vastupidiselt kõige selle vastu, mida neoliberalism esindas – välja arvatud majandusliku kasu saamine.

Morsi aegne Egiptus oli kokkuvarisemise äärel – kaotatud oli nii egiptlaste kui ka välismaailma usaldus. Ükski riik ei sõltunud Egiptusest ning Egiptusel polnud sõltuda ühestki riigist.

El-Sisi majanduslik diskursus on keskendunud kolmele aksioomile: raske töö, ohvrite toomine ja rahvusvaheline toetus abistamiseks Egiptuse majandust. Vaatamata sellele, et el-Sisi-l õnnestus sõlmida Egiptusele majanduslikult kasulikke rahvusvahelisi liite, on tema poolt välja pakutud strateegiad ebamäärased, perspektiivitud ja kvaliteedi asemel kavantiteeti ülistavad. Neil puudub potentsiaal jätkusuutlikuks majanduslikuks reformiks. ([Lessons Not Learned... Al Jazeera](#))

Lähtudes neoliberalistlikest põhimõtetest on el-Sisi aegne Egiptus neoliberalistlik riik, kus sise- ja välispoliitika on põimunud. Kuid antud juhul on see negatiivne nähtus, sest ei keskenduta probleemidele, mis reaalselt lahendamist vajavad: institutsioonide ümberstruktureerimine ja võitlemine korrupsiooniga (Ibid.)

4.2.5. Analüüsi kokkuvõte

Lähtudes realismi põhimõtetest selgus, et ei Mubarak-i ega ka Morsi aegse Egiptuse sise- ja välispoliitika polnud üksteisest mõjutatud. Mubarak-i sisepoliitika keskendus näilisele liberaliseerimisele ja välispoliitika peamiselt suhete hoidmisele ja tugevdamisele Ameerika Ühendriikidega. Morsi – esimene demokraatlike valimiste läbi võimule pääsenud president – keskendus puhtalt demokraatia lämmatamisele ja enda võimu kindlustamisele. Tema valitsemisajal halvenesid Egiptuse suhted kõikide tema liitlastega, isegi Pärsia lahe riikidega.

Võttes arvesse realismi võimukesksust, seaduste ja inimloomuse sarnasust ning Mubarak-i ja Morsi võimuahnust, võib väita, et need kaks presidenti lähtusid oma poliitikas realismi printsiipidest.

Vaatamata sellele, et neorealism ei arutle sise- ja välispoliitiliste seoste üle, tuleb tõdeda, et seosed on olemas – liitude moodustamine ühiste huvide nimel.

Mubarak-il ja el-Sisi-l õnnestus, erinevalt Morsi-st, luua majanduslikult ja poliitiliselt kasulikke liite. Mubarak-i liit Ameerika Ühendriikidega viis Ameerika Ühendriikide poolse majandusabini. El-Sisi suhted Saudi Araabia Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi ja Bahreiniga aitasid läbi nende poolse majandusliku ja poliitilise abi muuta Egiptuse siseriiklikku olukorda. Lisaks aitas Egiptuse ja lääneriikide vahel moodustatud rahvusvaheline koalitsioon võidelda üheskoos ühise terroristliku vaenlase – Islamiriigi – vastu.

Kokkuvõttes võib väita, et neorealismi puhul on tegemist välispoliitika poolt mõjutatud sisepoliitikaga.

Liberalismi põhimõtetele toetudes on, nagu realismi puhulgi, ainult el-Sisi aegse Egiptuse sise- ja välispoliitika üksteisest sõltuvad. Religioonist orienteeritud revolutsioonilise riigi kuvandi asendamiseks tsiviliseeritud, demokratiseeruva ja reformeeruva riigi pildiga, tehti tööd nii sise- kui ka välispoliitilisel tasandil. Edukas sisepoliitika tõstis Egiptuse usaldusväarsust ja olulisust välismaailma jaoks ning tulemuslik välispoliitika viis riigisisese stabiilsuseni.

Olgugi, et Egiptuse kohta ei saa endiselt väita, et tegemist on liberaalse riigiga – kaugel sellest –, on siiski tegemist liberaalsema riigiga kui kogu eelneva Egiptuse Araabia Vabariigi perioodil.

Vastavalt neorealismi printsiipidele on el-Sisi aegne Egiptus neoliberalistlik riik, kus sise- ja välispoliitika on tihedalt põimunud. El-Sisi-l õnnestus küll sõlmida Egiptusele majanduslikult kasulikke rahvusvahelisi liite, kuid jätkusuutlike majanduslike reformide asemel keskendus ta ebamääraste ja perspektiivitutele strateegiatele. Egiptuse majanduse abistamisel jäädi lootma rahvusvahelisele toetusele.

Egiptus on alates Mubarak-i võimul olekust liikunud mitmete tagasilöökide najal realismi põhimõtetele vastavast riigist liberaalsema riigi suunas, kus valitsemisvormiks on demokraatia ning sise- ja välispoliitika on omavahel seotud. Kui 8. juunil 2014. aastal nimetati Egiptuse uueks presidendiks el-Sisi, arvati, et tegemist on tugeva juhiga, kes muudab Egiptuse viimaks ometi välismaailma poolt austatud demokraatlikuks riigiks, kus peetakse lugu inimeste põhiõigustest. Esialgu see nii oligi, aga alates rahvusvahelise majandusabi saamisest võttis Egiptus hoopis neoliberalse kursi, unustades oma rahva soovid ja vajadused ning keskendudes vaid majanduslikule kasule.

4.3. Tuleviku perspektiivid

Vaatamata praegusele mitte just väga demokraatlikule korrale on Egiptuse Araabia Vabariigi võimul olev president el-Sisi avalikult kinnitanud oma pühendumust Egiptuse demokratiseerimisele ning inimõiguste edendamisele ([El-Sisi Assures... Ahram Online](#)).

Praegusel hetkel keskendub Egiptuse valitsuse tegevuskava kolmele põhilisele punktile: terrorismi ja teisitimõtlejate mahasurumine; stabiilne majanduslik toetus Pärsia lahe riikidelt; ja tagasihoidlikud majanduslikud reformid, mis vähemalt jätavad mulje positiivsest arengust. ([Egypt is Getting... Foreign Policy](#))

Rahvusvaheline koostöö võitluses terrorismiga, millel põhineb hetkel ka kogu Egiptuse välispoliitiline tugevus, on tegelikkuses üsna kriitilises olukorras. Sõltumatud aruanded on öelnud, et vähe koolitatud sõdurid pommitavad linnasid ja vahistavad juhuslikke mehi, samas kui tegelikud džihadistid põgenevad. Süütute meeste süüdimõistmine kuritegude eest, mida nad üsna tõenäoliselt toime ei pannud, ei aita kodumaise mässu stabiliseerimisele mitte kuidagi kaasa. (Ibid.)

Lisaks peab el-Sisi hakkama saama ka äärmiselt keerulise majandusliku olukorraga, kasvava töötusmääraga ning ebapiisava puhta veega põllumajanduses võttes arvesse hetke kasutustavasid. Majanduslik reform saab täielikult toetuma välisele mõjule – mis ei toiminud kui Ameerika Ühendriigid olid peamiseks doonoriks. Ehk on Araabia Ühendemiraatide majandusnõustajatel rohkem edu rakendamaks paremaid tavasid kohalikku sisepoliitkasse. Kui 32 miljardit dollarit seda ei suuda, siis ei suuda seda ükski välisraha. (Ibid.)

Uus kord ei suuda kindlasti neid probleeme täielikult lahendada, aga ajalugu näitab, et kehv valitsus võib kesta pikka aega. El-Sisi vajab täpselt nii palju valitsuse poolset tuge, et püsida presidentuuris ja piisavalt rahvusvahelist tuge, et ignoreerida egiptlasi, kes soovivad kodanikuõiguseid, poliitilist vabadust ja tõelist majanduslikku arengut. (Ibid.)

Mida aeg edasi, seda vähem toetab Egiptuse ühiskond el-Sisi-t. Teda ennast, nagu ka eelmisi presidente, ja tema viimase aja otsuseid on hakatud pidama diktaatorlikeks. Kui el-Sisi järgib oma eelkäijate valitsemismalle ning ei võta egiptlasi ja nende soove kuulda, siis üsna tõenäoliselt ootab ka praegust režiimi häving: siseriiklik mäss ja rahvusvahelise toetuse kadu. Vaatamata sellele, et el-Sisi poliitika on suutnud Egiptuse välja tuua tema madalseisust, ei tähenda, et mõtlematute sammude tegemisel, ei või ta seda sinna uuesti viia.

Võib öelda, et el-Sisi suutis seda, mida ükski teine president alates 1981. aastast saavutada ei ole suutnud. Egiptuse ja Iisraeli suhted on märgatavalt paranenud. Egiptus ja Pärsia lahe riigid on moodustanud ühtse rinde – koordineeriti oma diplomaatiline tegevus ning alustati koostööga Liibüa, Süüria ja Iraagi kriiside lahendamiseks. Lisaks on suutnud el-Sisi taastada ka Egiptuse maine ülejäänud maailma silmis – Egiptusel on tänu oma strateegilisele asukohale oluline roll rahvusvahelises võitluses Islamiriigi vastu.

Ilmselgelt on efektiivseks poliitikaks ning riigi arenguks tarvis nii terviklikku sise- kui ka välispoliitikat, sest üks ei saa olla ilma teiseta.

Egiptuse puhul püsib endiselt küsimus, kui kauaks püsib riigis rahulikum periood, sest juba praegu on kuulda, kuidas egiptlased ei ole rahul mitme el-Sisi hiljutise otsusega – alates parlamendivalimiste farsist lõpetades kahe saare kinkimisega Saudi Araabia Kuningriigile. Vaid aeg näitab, mis ootab Egiptust tulevikus – kas demokraatia ja rahvusvaheline koostöö teiste riikidega või järgmine sise- ja välispoliitiline madalseis. Kuid see oleneb juba täielikult võimul oleva valitsuse järgmistest otsustest. Hetkel võib eelneva analüüsi põhjal väita, et kui

Egiptus ei hakka demokratiseerimist tõsiselt võtma, siis ei jätku koostöö läänega enam kauaks. Kui Egiptuse rahvusvaheline maine taas alla käib, siis, nagu ajalugu on näidanud, on üsna tõenäoline, et ka siseriiklik olukord muutub taas kriitiliseks. Ning ei saa kindel olla, mitu riiki laastavat poliitilist hoopi Egiptuse ühiskond veel vastu pidada suudab.

KOKKUVÕTE

Alates 1981. aastast, peale Hosni Mubarak-i võimuletulekut, on Egiptuse Araabia Vabariik ja egiptlased pidanud üle elama terrorismi meeletu leviku, riigi- ja rahva vahelise pideva üksteisest kaugenemise, üha enam süveneva majanduskriisi ning töötusmäära kasvu. Selle asemel, et pühenduda Egiptuse demokratiseerimisele ja oma riigi tugevdamisele, keskendus Mubarak Egiptuse ja Ameerika Ühendriikide vahelistele suhetele. Need suhted tõid küll lõpuks Egiptusele majanduslikku tuge, kuid egiptlaste jaoks jäid lääne motiivid arusaamatuks, sest käis pidev võitlus islamistlike riikide ja rahvaste vastu. Kõik need sündmused rajasid teed Araabia kevade alguseni 2011. aastal, mil Mubarak sunniti presidendiametist tagasi astuma.

Kui 2011. aastal valiti, läbi Egiptuse esimeste demokraatlike valimiste, riigi etteotsa Mohamed Morsi, arvati, et lõpuks ometi hakkab riik liikuma demokratiseerumise poole. Vastupidi, ka Morsi jätkas võimu enda kätte tsentraliseerimist ning rahva ja riigi vahelise lõhe tekitamist. Lisaks riigi siseste probleemide süvendamisele suutis Morsi lisaks täielikule allakäigule viia ka Egiptuse suhted teiste riikidega. Kaotati usaldusväärsus kogu maailma silmis, halvenesid Egiptuse ja Iisraeli vahelised suhted ning suudeti nõrgestada ka juba üle neljakümne aasta Egiptuse välispoliitika alustalaks olnud Egiptuse ja Pärsia lahe riikide vahelist liitu. Egiptuse nii sise- kui ka välispoliitiline madalseis kulmineerus 3. juulil 2013. aastal Morsi võimult kukutamiseks.

Alles 2013. aastal, peale Morsi režiimi sõjalist lõpetamist, hakati realselt liikuma demokratiseerimise poole. 18. jaanuaril 2014. aastal võeti läbi referendum vastu uus põhiseadus, mis tugevdas riigi kolme peamist institutsiooni – sõjaväge, politseid ja kohtusüsteemi. Lisaks anti läbi selle rohkem õigusi naistele ja puuetega inimestele ning eemaldati teatud islamistlikud klauslid, mis lisati Morsi võimuperioodil. 8. juunil 2014. aastal nimetati ametisse Egiptuse uusim rahvahääletusel ametisse valitud president, endine Egiptuse

väejuht, Abdel Fattah el-Sisi. Egiptlased nägid teda kui tugevat juhti, keda vajatakse ületamiseks ebastabiilsused, mis on Egiptust ahistanud alates Mubarak-i võimu lõpetanud massimeeleavaldustest. El-Sisi üritas luua mitmekesist välispoliitikat. Selleks üritas ta parandada suhteid nii Ameerika Ühendriikide, Euroopa Liidu, Venemaa, Saudi Araabia Kuningriigi, Araabia Ühendemiraatide, Kuveidi, Bahreni kui ka Iisraeliga. Egiptusel oli taas võimalus taastada oma poliitilise ja ideoloogilise lätte roll araabia maailmas.

Võib öelda, et el-Sisi suutis seda, mida ükski teine president alates 1981. aastast saavutada ei suutnud. Egiptuse ja Iisraeli suhted on märgatavalt paranenud. Egiptus ja Pärsia lahe riigid on moodustanud ühtse rinde – koordineeriti oma diplomaatiline tegevus ning alustati koostööga Liibüa, Süüria ja Iraagi kriiside lahendamiseks. Lisaks on suutnud el-Sisi taastada ka Egiptuse maine ülejäänud maailma silmis – Egiptusel on tänu oma strateegilisele asukohale oluline roll rahvusvahelises võitluses Islamiriigi vastu. Loomulikult on Egiptusel veel pikk maa minna, et taastada oma kunagine roll ja maine välismaailma silmis, sest viimase 30 aasta sündmused on kõigil veel värskest meeles, eriti võttes arvesse asjaolu, et Egiptus ei ole siiani suutnud luua stabiilset sisepoliitikat, mis täidaks rahva soovi inimeste põhiõigusi austava demokraatliku riigi loomisest.

Ilmselt on ühe riigi sisepoliitika tihedalt seotud tema välispoliitikaga. Selleks, et omada stabiilseid ja kasulikke rahvusvahelisi suhteid peab ka riigi sisepoliitiline olukord olema stabiilne. Egiptuse puhul püsib endiselt küsimus, kui kauaks püsib riigis rahulik periood, sest juba praegu on kuulda, kuidas egiptlased ei ole rahul ka mitme el-Sisi hiljutise otsusega – alates parlamendivalimiste farsist lõpetades kahe saare kinkimisega Saudi Araabia Kuningriigile. Vaid aeg näitab, mis ootab Egiptuse Araabia Vabariiki tulevikus – kas demokraatia ja rahvusvaheline koostöö teiste riikidega või järgmine sise- ja välispoliitiline madalseis.

Selleks, et tagada enda riiklik ideal täielikult iseseisvast, tugevast ja jõukast riigist, peab Egiptus viimaks ometi põhiseadusesse kirja pandud sõnad reaalsuseks muutma: „Me usume demokraatiasse kui teekonda, tulevikku ja elulaadi; poliitilisse pluralismi ja rahulikku võimurotatsiooni. Me kinnitame inimeste õigust luua ja otsustada oma tuleviku üle. Egiptuse inimesed on ainsaks võimuallikaks. Vabadus, inimväärikus ja sotsiaalne õigus on õigused, mis

kuuluvad igale kodanikule. Meie ja meie tulevased generatsioonid on suveräänse kodumaa, mis määrab ise oma saatuse, juhid.”

Viidatud allikad

Raamatud

Al-Din Arafat, A. (2012) Hosni Mubarak and the Future of Democracy in Egypt. London: Plgrave Macmillan.

Arjomand, S. A., Brown, N. J. (2013) The Rule of Law, Islam and Constitutional Politics in Egypt and Iran. New York: State University of New York Press.

Climent, J. (2015) World Terrorism: An Encyclopedia of Political Violence from Ancient Times to the Post-9/11 Era. 2nd ed. New York: Routledge.

Dougherty, J. E., Pfaltzgraff, Jr, R. L. (1997) Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey. 4th ed. Boston: Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

Kuehnelt-Leddihn, E. (2004) Demokraatia analüüs. Tartu: EYS Veljesto Kirjastus.

Marsot, A. L. A.-S. (2007) A History of Egypt: From the Arab Conquest to the Present. 2nd ed. New York: Cambridge University Press.

Mises, L. von. (2002) Liberalism: In The Classical Tradition. New York: The Foundation for Economic Education, Inc.

Morgenthau, H. J., Thompson, K. W. (1993) Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. New York: McGraw-Hill, Inc.

Nicholson, M. (2004) Rahvusvaheliste suhete alused. Tallinn: TEA Kirjastus.

Stern, J., Berger, J. M. (2016) ISIS: Terrori riik. Tallinn: AS Äripäev.

Waltz, K. N. (1979) Theory of International Politics. New York: Random House.

Õigusaktid

Egiptuse Araabia Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud 11. septembril 1971. a.

Egiptuse Araabia Vabariigi põhiseadus. Vastu võetud 18. jaanuaril 2014. a.

Artiklid

Aly, A. M. S. (2014). Post-Revolution Egyptian Foreign Policy. – Middle East Brif. No. 86. Massachusetts: Brandeis University.

Harb, I. (2003). The Egyptian Military in Politics: Disengagement or Accomodation? – The Middle East Journal. Vol. 57, No. 2. Washington DC: Middle East Institute, pp 269-290.

Muud allikad

El-Sisi assures Obama of Egypt's 'commitment to democracy'. Ahram Online.
<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/118314/Egypt/Politics-/ElSisi-assures-Obama-of-Egypt-s-commitment-to-democ.aspx> (02.01.2017)

Egypt's Ansar Bayt al-Maqdis swears allegiance to ISIS: statement. Al Arabiya.
<http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2014/11/04/Egypt-s-Ansar-Bayt-al-Maqdis-swears-allegiance-to-ISIS.html> (02.01.2017)

Egypt's Morsi sentenced to 20 years in jail. Al Jazeera.
<http://www.aljazeera.com/news/2015/04/egypt-morsi-sentenced-150421063227546.html> (02.01.2017)

Lessons Not Learned: Trading Democracy for 'Neoliberal Militarism' in Egypt. Al Jazeera.
<http://studies.aljazeera.net/en/reports/2014/09/2014946275380514.html> (02.01.2017)

Timeline: Egypt's revolution. Al Jazeera.
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/01/201112515334871490.html> (02.01.2017)

Egypt: Abdul Fattah al-Sisi profile. BBC.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-19256730> (02.01.2017)

Egypt Profile – Timeline. BBC.
<http://www.bbc.com/news/world-africa-13315719> (02.01.2017)

Profile: Hosni Mubarak. BBC.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713> (02.01.2017)

The Egyptian military in politics and the economy: Recent history and current transition status. CMI Insight.
<http://www.cmi.no/publications/file/4935-the-egyptian-military-in-politics-and-the-economy.pdf> (02.01.2017)

Constitutional history of Egypt. ConstitutionNet.

<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-egypt> (02.01.2017)

U.S. navigates carefully between supporting Mubarak, democratic ideals. CNN.

<http://edition.cnn.com/2011/POLITICS/01/31/us.egypt.response/> (02.01.2017)

Conservatives Party to launch 'Unified Project' coalition. Daily News Egypt.

<http://www.dailynewsegypt.com/2015/05/09/conservatives-party-to-launch-unified-project-coalition/> (02.01.2017)

Russia urges joint strikes on Syria rebels but US reacts coolly. Egypt Independent.

<http://www.egyptindependent.com/news/russia-urges-joint-strikes-syria-rebels-us-reacts-coolly> (02.01.2017)

Egypt Uprising of 2011. Encyclopedia Britannica.

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1756982/Egypt-Uprising-of-2011> (02.01.2017)

Neorealism and neoliberal institutionalism: born of the same approach? E-International Relations Students.

<http://www.e-ir.info/2012/06/11/neorealism-and-neoliberal-institutionalism-born-of-the-same-approach/> (02.01.2017)

The Middle East: The Foreign Policy of Egypt in the Post-Sadat Era. Foreign Affairs.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/egypt/1982-03-01/middle-east-foreign-policy-egypt-post-sadat-era> (02.01.2017)

The Role of Egyptian military in domestic society. Foreign Military Studies Office Publications.

<http://fms.o.leavenworth.army.mil/documents/egypt/egypt.htm> (02.01.2017)

Egypt's Sisi Is Getting Pretty Good ... at Being a Dictator. Foreign Policy.

<http://foreignpolicy.com/2015/05/22/egypts-sisi-is-getting-pretty-good-at-being-a-dictator/> (02.01.2017)

Egypt. Freedom House.

<https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/egypt#.VU-AY2BUTeR> (02.01.2017)

Egypt Democracy Compass. Freedom House.

<https://freedomhouse.org/sites/default/files/blog/EDC%20Year%20In%20Review%20Infographic.pdf> (02.01.2017)

- Policing belief: The impact of blasphemy laws on human rights. Freedom House.
https://freedomhouse.org/sites/default/files/Policing_Belief_Full.pdf (02.01.2017)
- World Report 2014: Egypt. Human Rights Watch.
<http://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/egypt> (02.01.2017)
- World Report 2015: Egypt. Human Rights Watch.
<http://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/egypt> (02.01.2017)
- Characteristics of democracy. IIP Digital.
<http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/publication/2008/06/20080623194736eafas0.658703.html#axzz3ZehEJwFt> (02.01.2017)
- How Egyptian president Morsi dismantled democracy. Islam Watch.
<http://www.islam-watch.org/home/139-louis-palme/1387-how-egyptian-president-morsi-dismantled-democracy.html> (02.01.2017)
- Principles of Liberalism in International Relations. Katehon.
<http://katehon.com/article/principles-liberalism-international-relations> (02.01.2017)
- Egypt's war on terror: ISIS, president Sisi, and the U.S.-led coalition. Middle East Institute.
<http://www.mideasti.org/content/article/egypt's-war-terror-isis-president-sisi-and-us-led-coalition> (02.01.2017)
- Al-Sisi: Egypt not yet ready to become a democracy. Middle East Monitor.
<https://www.middleeastmonitor.com/news/africa/11560-al-sisi-egypt-not-yet-ready-to-become-a-democracy> (02.01.2017)
- Egypt-Israel Relations Increasingly Tenuous. Middle East Policy Council.
<http://www.mepc.org/articles-commentary/commentary/egypt-israel-relations-increasingly-tenuous?print> (02.01.2017)
- A Brief History of Neoliberalism. Rebels Library.
<http://rebels-library.org/files/d3Thompson-1.pdf> (02.01.2017)
- Liberalism. Stanford Encyclopedia of Philosophy.
<https://plato.stanford.edu/entries/liberalism/#ClaLib> (02.01.2017)
- Bloodbath at Luxor. The Economist.
<http://www.economist.com/node/106278> (02.01.2017)
- Abdel Fatah al-Sisi sweeps to victory in Egyptian presidential election. The Guardian.
<http://www.theguardian.com/world/2014/may/29/abdel-fatah-al-sisi-sweeps-victory-egyptian-election> (02.01.2017)

Abdel Fatah al-Sisi won 96.1% of vote in Egypt presidential election, say officials. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/2014/jun/03/abdel-fatah-al-sisi-presidential-election-vote-egypt> (02.01.2017)

Egyptian air strikes in Libya kill dozens of Isis militants. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/2015/feb/16/egypt-air-strikes-target-isis-weapons-stockpiles-libya> (02.01.2017)

Egypt's new constitution gets 98% „yes“ vote. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/2014/jan/18/egypt-constitution-yes-vote-mohamed-morsi> (02.01.2017)

Low turnout as Egyptians shun elections designed to shore up Sisi. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/2015/oct/18/egypt-parliamentary-elections-shore-up-sisi> (02.01.2017)

US embassy cables: Mubarak: Egypt's president-for-life. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/207723> (02.01.2017)

2,600 reportedly killed in 18 months since overthrow of Mohamed Morsi. The Guardian.

<http://www.theguardian.com/world/2015/may/31/at-least-2600-reportedly-killed-in-egypt-following-overthrow-of-mohamed-morsi> (02.01.2017)

Egypt Revolution 2011: A complete guide to the unrest. The Huffington Post.

http://www.huffingtonpost.com/2011/01/30/egypt-revolution-2011_n_816026.html (02.01.2017)

Egypt Gives Saudi Arabia 2 Islands in a Show of Gratitude. The New York Times.

http://www.nytimes.com/2016/04/11/world/middleeast/egypt-gives-saudi-arabia-2-islands-in-a-show-of-gratitude.html?_r=1 (02.01.2017)

Mohamed Morsi's betrayal of democracy. The Washington Post.

http://www.washingtonpost.com/opinions/mohamed-morsis-betrayal-of-democracy/2013/05/13/60fe3ee0-bbf0-11e2-97d4-a479289a31f9_story.html (02.01.2017)

Russia eyes Egypt's ports in bid to boost military presence. The Times of Israel.

<http://www.timesofisrael.com/russia-seeks-a-naval-presence-in-egypts-ports/> (02.01.2017)

2013 Findings on the worst forms of child labor. United States Department of Labour.

<http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/egypt.htm> (02.01.2017)

What is Neoliberalism? University of Oslo.

<http://folk.uio.no/daget/neoliberalism.pdf> (02.01.2017)

Egypt's declared intention to hand over control of two strategic Red Sea islands to Saudi Arabia has kicked off a storm of vociferous opposition and satire, and dealt a blow to the pride of many Egyptians. U.S. News.

<http://www.usnews.com/news/world/articles/2016-04-11/egypts-surrender-of-islands-to-saudi-deepens-its-woes> (02.01.2017)

SUMMARY

THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT 1981-2016

Kaire Laidna

Since 1981 The Arab Republic of Egypt's political situation has been very problematic. Hosni Mubarak came to power in 1981 the Egyptian society, who dreamt of democracy, has constantly been faced with very repressive and hostile environment. Instead of contributing to the democratisation process and the development of international relations, the authorities have been occupied with the centralisation of power. Such behaviour has caused many violent demonstrations by the people of Egypt. Although the public demands democracy, respect for their fundamental rights and the restoration of Egypt's reputation in the eyes of the rest of the world, the state continues to ignore its people's wishes and continues making thoughtless decisions both on internal and external levels.

On the 8th of June 2014, Abdel Fattah el-Sisi, a former military commander, was appointed as the next president of Egypt. Egyptians saw him as a strong leader who is required to overcome the instabilities, which have harassed Egypt since Mubarak's rule.

El-Sisi did what no other president since 1981. couldn't manage to do. He gained the people's support and also the trust of many allies. In the eyes of the people, he began the process of democratisation. He also helped to improve the Egyptian-Israeli relations. Egypt and the Gulf countries formed a strong front – they coordinated their diplomatic activity and started cooperating to solve the Libya, Syria and Iraq crises. Egypt also plays, thanks to its strategic location, an important role in the international fight against the Islamic State.

Obviously a country's domestic policy is closely linked with its foreign policy. You can't have an efficient one, without the efficient other.

Egypt's future is in the hands of the current state leader. If the state continues to lose the public's support and Egypt's international reputation keeps deteriorating, then it's very possible, that Egypt is in for another crisis.